מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת ואתחנן תשפ"ב לפ"ק
| גליון נ"ח |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע (ד)

יומא דהילולא קדישא כ"ח תמוז

שפעטער איז ער געווארן א חסיד, זיין איידעם דער ארי' דבי עילאי איז געווען א תלמיד פונעם חוזה פין לובלין, און ער האט אים מקרב געווען צו חסידות.

ער איז אויך געגאנגען צום קאזניצער מגיד,[1] און ער איז אויך געווען ביים אפטער רב אויף שבת נאך אין קאלבאסאוו, ווען דער אפטער רב איז געווען דארט רב.[2]

דער ישמח משה איז געווען ביים רבי'ן פין לובלין אינגאנצן פיר מאל-פינעף מאל, ער האט געזאגט אז ער איז אנגעקומען און די פאר מאל וואס ער איז געווען ביים חוזה מער ווי אלע תלמידים וואס קומען כסדר. און יעדעס מאל וואס ער איז געווען ביים רבי'ן פון לובלין האט ער געזעהן אפענע רוח הקודש.[3]

---

1 ומעשה שהיה כך היה: בעת היותו בשינאווא סבל עוני ודוחק, והנה קרה מקרה אשר נתקבל לרבנות באחת העיירות הגדולות במדינת פולין, ונסע שמה ודרש בביהמ"ד דרוש חריף ועמוק מאוד, והיה שם פלפול גדול עם גדולי הת"ח אשר היו בעיר ההיא וניצחם כולם בחריצות וחריפות אשר התפלאו כולם על שכלו המחודד מאוד, ונתנו לו כתב רבנות ונתקבל שם בכבוד גדול, ובהזדמן משם נסע דרך קאזניץ ונשאר שם על שב"ק אצל המגיד הק' מקאזניץ זי"ע ובסעודת ליל שב"ק נתן לו המגיד צלוחית יין ואמר לו, לחיים הרב משינאווא, ועוררוהו בנו הרה"ק ר' משה, הלא כבר נתקבל להרב עיר פלוני, ולא ענהו אביו, ושוב בסעודת שחרית נתן לו לחיים הרב משינאווא, וחזר בנו הנ"ל לאמר לו כנ"ל, ואז ענהו אביו כמתמיה אנכי אומר הרב משינאווא ואתה אומר הרב מעיר פלוני, הרב משינאווא צריך עוד להיות במקומו להשלים את עצמו במקום הקדוש של הרה"ק הרבי ר' שמעלקע, וכששמע היש"מ הדברים האלו נסע לביתו וכתב לעיר ההיא כי לא יכול לעזוב את עירו.

2 וכפי שכותב בתשובותיו (שו"ת השיב משה סי' כ"ט) וז"ל: "בהיותי כאן פה קאלבסוב משובתי שבת אצל הרב הקדוש האלוקי הגאון החסיד האמיתי האבד"ק הנ"ל השי"ת יאריך ימיו ושנותיו [הוא הגאון קדוש ה' מו"ה אברהם יהושע העשיל שהיה אח"כ אבד"ק מעזיבעז ואפטא בעמח"ס אוהב ישראל], בא לפני השו"ב שלו והציע לפני וכו' ומסיים שם כל הנ"ל נלפענ"ד באופן שיסכים ע"י כבוד הרב הגאון החסיד מרא דאתרא מפה"ק קאלבסוב יצ"ו, הכ"ד משה ט"ב האבד"ק שינאווא החותם פה"ק קאלבסוב".

3 בהיותו בפעם הראשונה בלובלין התאכסן במקום רחוק מבית המדרש של החוזה, אחרי קבלת שבת ומעריב הלך הישמ"מ להאכסניא ועשה קידוש ואכל הסעודה, אח"כ הלך לשולחנו של הרה"ק מלובלין, ודרכו של החוזה היתה לסדר את היושבים לפניו בשולחן, ולתת לכל אחד חלה שלימה ללחם משנה, ועל מקומו של הישמ"מ נתן פרוסת המוציא באמרו אליו: "דער יונגערמאן האט דאך שוין אַמוציא געמאכט", והיה לפלא בעיני הישמ"מ כי עיניו חזו למרחוק, בעת סעודה שלישית החליט הישמ"מ לעשות בפני עצמו וללכת רק בעת הבדלה לביהמ"ד של החוזה, גם עלה בדעתו שילך לקנות יין משובח ולכבד בזה את החוזה שיעשה על זה הבדלה, בהגיעו לביהמ"ד ראה כי כבר עשו הבדלה, בחשבו לחזור לביתו קראו החוזה ואמר לו: "כבר אחרת, חכינו עליך די, אבל יותר מזה לא יכולנו לחכות, אבל את הצלוחית עם היין ישאר בידינו".

ושוב שנית נסע לקבל פני כבוד רבו הק' מלובלין, ושלח חסיד אחד ועשיר ר' יעקב ז"ל מק"ק שינאווא פעקיל טאבאק להוליכו להחוזה מלובלין, וכשהי' בדרך חשב, הנה אמרו חז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים ואם כן הרי אנוכי המביא דורון זה להצדיק, יה"ר שיהא חשוב ומרוצה כאילו הקרבתי ביכורים, כן העלה על לבו, וכאשר בא אל בית רבו ומסר לו הטאבאק אשר שלח פלוני על ידו, לקח תיכף הטאבאק והריח בו ואמר שמרגיש טעם ביכורים, ובתוך הדברים אמר כמו המדבר לעצמו, אין מן התימה שמרגישים בו טעם ביכורים, הלא החסיד פלוני הוא השולח והרב משינאווא הוא המביא.

אח"כ בשבת בבוקר התפלל עם הציבור בבית מדרשו של רבו הק' החוזה מלובלין ובאמצע תפילתו בעת אמירת נשמת כל חי עלה בזכרונו כי שכח המפתח עומד במסגרת התיבה שלו שהי' מונח שם מעות של יתומים, ומורא עלה על ראשו שלא יגבו המעות בהאכסניא, ומובן שלא היו לו מעותיו לשלם מכיסו כי היה עני בעת ההוא, ובלבל אותו הדבר הזה בעת התפילה, שוב אח"כ כמו רגעים אחדים התחזק על עמדו והתיישב בדעתו יהיה מה שיהיה וגער בדאגת לבבו ובטח בה' והתגבר על רעיוניו, וחזר לדביקותו ומשה עלה בתפילתו לשמי מרום, ואח"ז בעת סעודת שחרית פתח הרה"ק החוזה ואמר: מה זה הרב ר' משה משינאווא עד נשמת הלך אחרינו ואח"ז לא ראיתיו עד ברכת יוצר, ואם שוכחין המפתח הכי זה יבלבל התפילה.

עוד יסופר שפע"א נסע על חג הסוכות ללובלין, ובאמצע הדרך היה רעב מאוד ולא היה לו צידה לדרך כדבעי, ונזכר שיש לו איזה בייגעל והתחיל לאכול, אבל הזמן היה קצר לפני כניסת החג והוא עדיין באמצע הדרך, ואיך יגיע ללובלין על יו"ט, והיצר לו מאוד והתפלל להשי"ת שלא ישאר ח"ו על יו"ט באמצע הדרך במדבר איש לא עבר, ובתוך איזה רגעים ראה את עצמו בתוך עיר גדולה, ושאל להעוברים ושבים איזה עיר זו, אמרו לו לובלין, ושמח על שזכה ליכנס לעיר מבעוד יום, וגם הספיק ללכת למקוה ולהכין עצמו לקדושת היום, פתאום הקישו בדלת והנה משמשו של רבו מלובלין בא ובידו ד' מינים עבור האורח, הישמ"מ ביודעו כי רבו הק' שולח ד' מינים אלא למיוחדים שבין תלמידיו גדולים וקדושים, סירב לקבלם בטוענו שבוודאי טעות הוא, ובין כך לא יוכלו לצאת בהם כי מקח טעות הוא, המשמש חזר אל רבו ומסר לו דברי הרב משינאווא, השיב לו רבו ע"י המשמש ואמר לו: אמור להרב משינאווא, מה הוא סובר שרץ עתה עם הבייגעל בפיו! וראה הישמ"מ שרבו ראה הכל ברוח קדשו, ואז הסכים לקבל את הד' מינים מיד השליח.

סיפר הגה"צ ר' שמואל אב"ד גארליץ איך שפ"א קרא אותו זקינו הישמ"מ בערב סוכות שילמוד עמו דף גמרא ותוס' ומפורשים, ושיחדש בה איזה חידוש לכבוד יום טוב, וצוה להביא לו הספרים לחדרו שהוא יושב בה, וכאשר ישבו

ללמוד בא השמש ושאל את רבו האם ילך לבית הטבילה, או ישכור העגלה לנסוע לבית הטבילה, וכשהלך השמש מלפניו אמר לו היש"מ הנך רואה השוטה הזה עולה בדעתו שאני צריך למקוה, וסיפר לו איך שפעם אחת בהיות רבינו מלובלין משובתי שבת בעיר אחת, ונסע הוא אצלו להעיר ההוא, וכאשר בא שליח לשאול אם עתה עת מוכשר לקבל פני רבו, והשיב השמש כי הרב מתבודד כעת ואין יכולין לבוא לביתו בשעה הזו, והלך מקודם לבית הטבילה, וכשבא שמה ראה שהיה המקוה חרבה בעת הזאת והלך לטבול בהנהר, וכשבא אח"כ לבית רבו לקבל שלום, אמר לו רבו, הר' ר' משהלי' שאל אם יכול לבוא אל חדרי, ובתוך כך הכיר בו שהיו עוד מים נוטפים מעל זקנו ופאת ראשו, ושאלוהו, מעלתו היה בהמקוה הלא חרבה המקוה פה, והשיב לו שטבל בנהר, ואמר לו רבו מה עושים כשאין מקוה טובלים את עצמו בנהר דינור, ובתוך כך לחש לו באזנו באש של דביקות.

ועיין בייטב לב (פר' חיי שרה) ובייטב פנים (מאמר יפה לעינים אות יח) וז"ל: אשר שמעתי מפי קדשו של מוזלה"ה כי בעת עמדו על המחקר להבין דרכי החסידים והוטב בעיניו, עלה בלבבו קושיא אחת אשר מדרכי החסידים לשמוח תמיד, והלא נפסק בשו"ע ראוי לכל ירא שמים להיות מיצר והואג על חורבן ביהמ"ק, והיה בנסעו לקבל פני רבו הקדוש מלובלין עלה בלבו להתחנן אל ה' הבוחן לבות, אנא ה' אתה יודע מחשבותי ועומק לבבי כי רצוני לבל יקשה בעיני דבר, היה נא עמדי וקומה בעזרתי אשר בבואי אל הצדיק הק' יתרץ לי קושיא הנזכרת, כי כבר אמרו חז"ל הבא ליטהר מסייעין אותו, ולא אמרו מסייע לשון יחיד דהיה משמע שהשי"ת לבדו מסייע, כי אם מסייעין לשון רבים, על כן גם אותו הצדיק יסייע לי להעמידנו על האמת, כך היה עומד בתפילה וחישב עם קונהו, והיה כבואו אל הצדיק הק' תיכף שאל אותו מדוע פניכם כחושים היום, הן אמת שכתב בשו"ע ראוי לכל יר"ש להיות מיצר והואג על חורבן ביהמ"ק, אבל כבר אמר החכם צהלתו בפניו ואבלו בלבו, הן תאמינו לי כי אנחנו אומרים תיקון חצות בבכיה והספד ועם כל זה הכל בשמחה, וכו' ואם כי לא היה מן הראוי לגלות הדבר הזה כדכתיב והצנע לכת עם ה"א, אבל כבר אמרו חז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, לא אמר מסייע אלא מסייעין, וצריכין גם אנחנו לסייע, עכ"ד הרה"ק מלובלין מה שאמר אל מוזלה"ה.

כמובן היו הדברים כמים קרים על נפש עיפה, ונתפעל היש"מ מאוד בשמעו הדברים האלה יוצאים מפה קדוש אשר לו לבדו נגלה צפוני מחשבות לבו אשר חשב במחשבתו בדרך נסיעתו, ומני אז והלאה התחבר לצדיקי דורו תלמידי הבעש"ט.

הכרת תודה מיוחדת החזיק היש"מ להרה"ק ר' נפתלי מראפשיטין זי"ע על שקירבו מאוד בהיותו בלובלין אצל רבו החוזה, ומסופר שכשנולד הבן אצל נכדו הרה"ק משינאווא היה משתוקק מאוד לתת לבנו שם ע"ש הרה"ק מראפשיטין זי"ע, שהיה רבו המובהק של אביו הדברי חיים, והיה הסדר נהוג אצל היש"מ שהוא היה נותן שם לנכדיו בלי שאלת אבי הבן איך לקראו, לכן היה הרה"ק משינאווא מתפלל שיתן השי"ת בדעתו של היש"מ לתת לו השם "נפתלי", בעת הברית כשאמר היש"מ הברכות "ויקרא שמו בישראל" הסיב פניו אל הרה"ק משינאווא כמו ששאלו האיך ליתן את השם, וענה: נפתלי, ואחרי הברית אמר היש"מ לנכדו הרה"ק משינאווא: "התפללתי שיתן ה' בפיך את השם נפתלי ע"ש הרה"ק מראפשיטין זי"ע".

וסיפר הגה"צ בעל "יגל יעקב" ממישקאלין זצ"ל עובדא מופלאה הקשורה להיש"מ עם רבו החוזה לאחר פטירתו של רבו, והכי הוה עובדא: חסיד אחד שהיה רגיל לנסוע לרבו החוזה על ימים נוראים, אחר פטירתו של רבו כשהיתה נפשו עגומה עליו היכן יסע מעתה על הימים נוראים, עשה יחוד ושאל שאלה זו מרבו בעולם העליון, והשיב לו רבו שיסע לאיהעל להיש"מ, החסיד נסע לאיהעל על ר"ה, בר"ה קודם התקיעות היתה דרכו בקודש של היש"מ לדרוש בהתעוררות גדולה תוכחת מוסר, החסיד חשב בלבבו שהדברים אינם נוגעים לו רק להההמון עם, על כן חשב לנסוע תיכף אחרי ר"ה, בין כסא לעשור התראה אליו רבו הק' ואמר לו שישאר גם על יוהכ"פ, בערב יוהכ"פ לעת ערב ראה את היש"מ הולך לבית מדרשו ופניו בוערים כמלאך ה' צבאות, והיה היש"מ מסתכל על הרקיע עד שנעשה לילה, ואז התחיל דרשתו ואמר תוך הדברים שהיה לו עליית נשמה וראה איך שדנים כל שרי האומות למעלה, עשו וישמעאל ונוטלים מהן כתריהם, ובתוך כך בא אחד מוכה ושבור מלא דם בבכיות רבות, ואמרו שהוא מלך המשיח, ובוכה על הגאולה שלימה, ועד מתי יהיו כלל ישראל מוכים ומעונים בתוך הגלות, והשי"ת משיבו שמחכה שיעשו ישראל תשובה ואז יגאל אותם, כך סיפר היש"מ בבכיות עצומות, וכמובן איך נעו כל העם בבכיה ובתשובה שלימה, וסיים החסיד אח"כ בגודל התפעלותו מדרשה זו ומכללות עבודתו הק' של היש"מ ביום הקדוש.

דער ייטב לב האט געוואלט קענען דעם רבי ר' אשר'ל ראפשיצער (חתנו ומ"מ ברבנות העיר ראפשיץ), ער איז אמאל געקומען אין באד אין סאבראנץ, סאבראנץ איז נישט ווייט פון אוהעל, ס'איז נעבן אונגוואר, און דער ייטב לב האט אים געוואלט קענען, האט ער געזאגט אז ער שפירט זיך נישט אזוי גוט, בקיצור, ער האט געפויעלט ביי די באבע [מחברתו של מרן הישמח משה ז"ל] אז זי זאל זעהן אז ער זאל קענען פארן אין באד אריין, איז ער געפארן קיין סאבראנץ אויף צווי וואכן, איז ער געווען ביים רבי ר' אשר'ל, און ער איז זייער נתפעל געווארן פון אים.

ווען ער איז אהיים געקומען האט ער פארציילט פארן ישמח משה אז ער איז געווען אין סאבראנץ, און ער האט דארט געזעהן דעם רבי ר' אשר'ל, און ס'איז כדאי מ'זאל אים רופן אויף שבת קיין אוהעל, האט דער ישמח משה אים געראפן אויף שבת, איז ער געקומען אויף שבת קיין אוהעל, און ס'איז געווען שבת פרשת ראה, ס'איז געקומען א גרויסער עולם פן שטאט צום טיש, און דער ישמח משה איז אויך געזיצן ביים טיש, ער איז געווען א גרויסער בעל צורה, און מ'האט אים אנגעקוקט אין די פנים אריין, און אים האט עס געארט, האט ער זיך אנגערופן 'ס'שטייט די וואך אין די סדרה ראה אנכי, עטזין קוקטס? איך זעה, איך זעה אויף יעדן איינעם וואס ער האט חוטא געווען מיום הוולדו', איז געווארן אזא פחד אז דער גאנצער עולם איז ארויס געלאפן פונם טיש, אזוי האט מען זיך דערשראקן פון אים, קיינער איז נישט געבליבן.

דער ייטב לב האט דאס צוגעזעהן, האט ער זיך דערשראקן פאר אזא עסק, ער האט מורא געהאט פונעם ישמח משה, דער ייטב לב האט דאס געזעהן, איז ער נבהל און נשתומם געווארן, און ער האט מורא געהאט פונעם ישמח משה וואס ער וועט זאגן צו אזא זאך, עד כדי כך אז ער האט זיך פשוט נישט געוואלט באווייזן פארן ישמח משה, אבער צו לאנג האט ער זיך נישט געקענט באהאלטן, און דער ישמח משה האט אים פארשטאנען אז ער וויל זיך נישט באווייזן ווייל ער האט מורא פון אים, ער זאל נישט האבן א הקפדה אויף אים, האט דער ישמח משה געזאגט אויף רבי אשר'ל 'ער איז א ערליכער איד'.[4]

דער עטרת צבי איז אויך אמאל געווען אין אוהעל, ווייל ער איז נישט געזונט געווען, און דריי צדיקים האבן אים אויסגעבעטן, איינער איז געווען דער ראפשיצער רב, און איינער איז געווען דער ישמח משה [והשלישי הי' הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק], איז אלץ א הכרת הטוב איז דער עטרת צבי געקומען קיין אוהעל, ס'איז געווען אין די ניין טעג, און ער האט געמאכט א סעודה לכבודו, א פליישיגע סעודה, אבער ער האט אים נישט געלאדנט אויף שבת – ער האט אים נישט פארבעטן צו בלייבן אויף שבת – איז ער אוועק געפארן אויף שבת אין שכינות פון אוהעל, און דער ייטב לב איז דעמאלטס מיט געפארן אויף שבת מיטן עטרת צבי.

מ'האט געפרעגט דעם ישמח משה פארוואס ער האט אים נישט פארבעטן אויף שבת, האט ער געענטפערט, ווייל דעמאלטס איז געפאלן תשעה באב זונטאג, און שבת חזון איז געווען שבת ערב תשעה באב, און דער עטרת צבי פלעגט אריינצופירן דעם שבת אין תשעה באב, ער איז געזיצן מיט די שיך און האט מאריך געווען ביי שלש סעודות אין די נאכט אריין אזוי ווי יעדע וואך, און דער ישמח משה האט געווען אזא סופיל מתנגדים, איך ווייל נישט אז זיי זאלן זעהן אזא התנהגות, ס'וועט זיך איבער דרייען

---

4 עי' בס' המאזרינו חיל מהרב החסיד המפו' ר' חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל (במדור הסיפורים) שרבינו ז"ל היה רגיל לספר בכל שנה ושנה בערב שבת קודש פרשת ראה עובדא זו שמרן הישמח משה אמר לנכדו מרן הייטב לב: "איך בין דיר מכיר טובה אז דו האסט מיר אהער געברענגט דעם ראפשיצער רב, איך האב גרויס הנאה געהאט ער איז א ירא שמים".

ואחר שהי' מסיים רבינו לספר עובדא זו, היה מפטיר ואומר "היינט מען זאל זאגן אויף א רבי אז ער איז א ירא שמים וואלט ער זיך באליידיגט, און עס וואלט געווען נישט וואהר אויך".

די שטאט, וועגן דעם האט ער נישט פארבעטן צו בלייבן אויף שבת, אזוי וועט ער אוועק פארן.

דעמאלטס האט דער עטרת צבי געזאגט פאר׳ן ישמח משה אז ער זאל נישט עסן מיט קיין גאפל. ער האט געזאגט אז די עשר אצבעות איז אקעגן די עשר ספירות, זאל ער נישט נוצן דעם דומם, און דער ישמח משה האט עס אנגענומען פון דעמאלטס.[5]

דער ישמח משה האט אמאל געהאט צוטוהן מיט די בירגער מיסטער, ער האט געהאט רדיפות, האט דער ישמח משה פארציילט אז רבי חיים כהן ראפאפארט האט אויך געליטן פון א פריץ, האט ער זיך געשטעלט ער מיט די רביצין דאוונענען, ער האט זיך געשטעלט אויף איין ווינקל, און זי האט זיר געשטעלט אויף די אנדערע ווינקל, און א גאנצע נאכט האבן זיי געזאגט תהילים, אזוי האט דער ישמח משה פארציילט, זה עומד בזויות זו ומתפלל וזה עומד בזויות זו ומתפללת, אזוי א גאנצע נאכט האבן זיי אזוי מתפלל געווען, אינדערפרי האט ער געהאט א מפלה.

אזוי האט דער ישמח משה געזאגט, און ער האט מוסיף געווען, איך האב נישט קיין כח צו דעם, מיין רביצין האט אויך נישט קיין כח צו דעם צו זיין אויף א גאנצע נאכט, ער וועט מוזן האבן א מפלה אן דעם.

אינדערפרי איז דער פריץ ארויס געפארן נישט מיט א ביליגע פיאקער, נאר מיט א שיינע קארעטע אזוי ווי א עושר וואס ער איז געווען, ער האט געהאט אזא גרויסע ביקס, און ווען ער האט געוואלט ארויפגיין אויף דעם האט ער ארויפגעטרעטן א שלעכטע טריט, ווען ער האט געגעבן א קוועטש מיט די פיס האט ער געגעבן א קוועטש דעם ביקס, און עס האט אים אריינגעשאסן, און אזוי האט ער געהאט א מפלה.

ס׳איז געווען אידן, אינדערהיים האט מען זיי געדופן א גיט באזיצער, היינט וואלט מען זיי געדופן א פארמער, זיי האבן געהאט פעלדער מ׳האט אנגעבויעט, מ׳האט עס געדופן א גיט, א פארם, אין אידיש האט געהייסן א גיט, איז געווען איינער א פארמער, דארף מען דאך האבן וואסער צו באוואסערן די פעלדער, ס׳איז נישט געווען אזוי ווי היינט, וואס מ׳האט א פאמפ און מ׳קען שלעפן וואסער, אז א פעלד האט געהאט א ברונעם איז עס געווען עידית שבעידית, אז נישט האט מען געדארפט ברענגן וואסער פונדערווייטנס, נו מ׳קען זיך דאך פארשטעלן, יעדע אמפער וואסער, האט מען געדארפט מיט די הענט טראגן, און דער איז נישט געווען אזוי, האט ער נישט געהאט קיין וואסער, איז ער געקומען צום ישמח משה האט ער אים געגעבן א קמיע, און געזאגט אז דארט ווי ער וויל - מ׳האט דאך געקענט אויסבעטן, ווען ס׳וואקסט נאטוריליך זאגט מען נישט קיין דעה, אבער אז איינער וויל אויסבעטן, קען ער דאך עס לייגן ווי ער וויל - האט ער אים געגעבן א קמיע און אים געזאגט אז ער זאל עס לייגן דארט וואו ער וויל די ברונעם זאל זיין, האט ער אהיים געמומען די קמיע און עס ערגעץ אראפגעלייגט, און מארגן וועט ער שוין גיין אין פעלד זעהן ווי ס׳איז א גוטע פלאץ עס צו לייגן, ס׳איז געקומען אינדערפרי האט ער געזעהן אז דארט ווי ער האט געלייגט די קמיע דארט איז געווארן פיל מיט וואסער.

כיהאב געהערט פון טאטן ז״ל, אז ס׳איז א פלא פון א זאך, אז נאך די פטירה פון ישמח משה זענען אלע קמיעות פארשוואונדן געווארן. עס איז נישט דא היינט קיין שום קמיע. אפילו פארן קריג זענען נישט געווען קיין קמיעות.

איינמאל יום הקדוש אויפדערנאכט איז ער אריין געקומען און ביהמ״ד, און ער האט געטראפן א עלטערע איד וויינען, ווען דער ישמח משה האט אים געפרעגט פארוואס ער וויינט, האט דער איד געזאגט, אז ער האט זייער א הויעבע נומער ברילן, ער האט פארלוירן זיין ברילן און ער קען נישט זעהן, ער קען נישט ליינען, וואס וועט ער טוען א גאנץ יום כיפור, ער קען נישט אזוי דאוונענען?, זאגט אים דער ישמח משה, נו, אז מען האט נישט די ברילן קוקט מען אן די ברילן, און ער האט אנגעהויבן זעהן אן קיין ברילן.

א פלא פון א זאך, דער שינאווער רב פאר ער האט געלייגנט קרי״ש האט ער געזאגט ״הריני מקבל עול מלכות שמים על דעת רבי שמעון בר יוחאי על דעת האריז״ל, על דעת רבי ישראל בעל שם, ועל דעת הישמח משה״, אזוי האט ער געזאגט. האט אים איינער געפרעגט וואס איז דער פשט פון דעם, וואס ער זאגט, וואס איז דער צוזאמשטעל הרשב״י מיט״ן ישמח משה? האט דער שינאווער רב געענטפערט ווייל דער ישמח משה האט נאך מימיו נישט געהאט קיין הרהור עבירה.

ער אליין האט אמאל מעיד געווען אויף זיך אז ער האט זיך אויסגעארבעט און די מידה פון יעקב אבינו [יעקב שלימתא].

דער ישמח משה איז געווען א תלמיד פונעם דרישת ארי (הגאון רבי ארי׳ לייב אב״ד סטריזוב),[6] דער דרישת ארי איז געווען א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, אזוי אז דער ישמח משה האט זיך געהאלטן א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, נישט גלייך, אבער ער איז געווען א תלמיד פון א תלמיד.

ס׳איז געווען א גרויסע מחלוקה צווישן דעם רבי ר׳ יונתן מיט רבי יעקב עמדין, עס איז געווען א שווערע ביטערע מחלוקה, דער דברי חיים איז געווען אן אייניקל פונעם חכם צבי, אזוי אז רבי יעקב עמדין איז אים געווען א פעטער, ער איז נישט געווען קיין אייניקל אבער ער איז געווען א פעטער, דער דברי חיים האט אים געהופן ״דער פעטער רבי יאנקעלע״, אזוי אז ער איז געווען א משפחה זיינער האט ער נוטה געווען צו רבי יעקב עמדין,[7] און דער ישמח משה איז געווען א תלמיד פונעם דרישת ארי וואס ער איז געווען א תלמיד פונעם רבי ר׳ יונתן, האט ער נוטה געווען צום רבי ר׳ יונתן.

---

5 ע״י בספר דרכי הישר והטוב שהרה״ק רצ״ה מליסקא זי״ע סיפר שכאשר ביקר הרה״ק רצ״ה מזידיטשוב זי״ע באוהעל אצל הרה״ק בעל ישמח משה זי״ע, וכשישבו יחדיו בסעודה ונטל הישמח משה מזלג לאכול בו בשר אמר לו הרה״ק מזידיטשוב ״אוהעלער רב שטעקט דען נישט מער קדושה אין די עשר אצבעות ווי אין דעם מתכת״, ומאז אכל היש״מ את הבשר בידו דוקא, וכן נהגו נכדיו רבותיה״ק זי״ע שלא לאכול בשר ודגים במזלג.

6 וז״ל הגאון בעל שואל ומשיב בהסכמתו לשו״ת השיב משה: אבותינו ספרו לנו אשר בעת היה פה בגאליציען היה בקי בע״פ ערך שמונה מאות עלים מש״ס ערוכים ושמורים על פיו הקדוש, הוא הי׳ תלמיד הגאון הקדוש בעמח״ס דרישת ארי על אהע״ז כמבואר בהסכמתו על הספר הנ״ל, והשיר אשר חיבר שם על רבו ידידו הגאון ז״ל, וכפי הראות, ממנו למד נגלה ונסתר, כי הגאון בעל דרישת ארי ז״ל ידיו רב לו עשר ידות בתורה וחסידות, והגאון הנ״ל כל הז לא אניס לו ומשה קבל תורה וקבלה מעשית מהגאון הצדיק חלו, ונוראות שמענו עליו בעת היותו באוהעל, עיי״ש עוד מנפלאות לשונו.

7 וזה לשון קדשו של מרן רבינו הק׳ בעל דברי יואל ז״ל בחידושי תורה שנת תשט״ו (פ׳ וארא בסעודה שלישית) בסופו: ״ונפלאים ומבהילים הם דברי אדונינו הגאון הקדוש אור עולם הר״ר יעקב עמדין צוקוללה״ה בספרו מגדל עוז (חלק היראה גדף כ״ב) שהאריך להזהיר את בניו על כת ש״ץ, ובמקום שאין איש גבור חיל חזק ואמץ אל תירא ואל תחת וכו׳, ואם אין איש מתחזק עמך כל שכן ששכרך כפול״, עכדה״ק, - ומוסיף על זה רבינו ז״ל שם בזה״ל: ״ומה נוראים הם דבריו הק׳ שציוה לבנו אפי׳ אם יהיה יחיד בכל העולם בשיטתו הבהירה וכל העולם ילעגו נגדו גם כן לא יירא ולא יתבטל מפניהם אך יהיה גיבור במלחמה מלחמת הקודש וישים פניו כחלמיש ולא ייחת מפני כל, ואנו ממשפחתו ומיוצאי חלציו מקנאי קנאת ה׳ צבאות, ואפילו אם נשארנו יחיד בעולם גם כן על משמרתנו נעמוד ולא נסור מדרך האמת, אך נפרסם אלקותו ית״, עכל״ק.

זיי זענען דאך געווען מחותנים דער דברי חיים מיטן ישמח משה, ווייל דער שינאווער רב איז געווען אן איידעם ביים ארי' דבי עילאי וואס איז געווען אן איידעם ביים ישמח משה, אזוי זענען זיי געווען מחותנים, אבער פון די מחלוקה האבן זיי נישט גערעדט, זיי האבן זיך געטראפן אבער זיי האבן נישט געוואלט רעדן, מ'האט געוואוסט אז ער האט א נטיה צו דעם, און ער האט א נטיה צו דעם, זיי האבן נישט געוואלט קומען צו קיין רייבעריי, האבן זיי פון די נושא נישט געוואלט רעדן.[8]

דער דברי חיים האט אמאל פסח ביינאכט געזאגט אז אליהו הנביא איז מקריב דעם קרבן פסח, און ברענגט עס פאר צדיקים צו עסן פונעם קרבן פסח, אזוי האט דער דברי חיים געזאגט פארן עסן דעם אפיקומן.

דער דברי חיים האט עס געזאגט אויפן ישמח משה, ער האט אים אנגערופן 'דער אלטער אוהעלער רב', און ס'האט אויסגעזעהן ווי עס רינט שמאלץ פון זיין בארד.[9]

דער ישמח משה האט מחמיר געווען ביי פסח געפערליך, וואס ער האט נאר געהערט, סיי וועלכע חומרא.[10] ער האט נישט געעסן קיין מצות גאנץ פסח, נאר צו די כזיתים.[11]

דער ישמח משה האט געהאט אן עסק מיטן חתם סופר איבער א משולח פון ארץ ישראל, ס'איז געווען אז מ'האט אנגעהויבן שיקן געלט קיין ארץ ישראל, צדקת רבי מאיר בעל הנס, איז געווען געלט וואס די אשכנזים האבן געשיקט, און ס'איז געווען וואס די חסידים האבן געשיקט, זיי האבן געהאט אן עקסטערן שד"ר, אזוי האט עס געהייסן, די אשכנזים האבן געהייסן די פרושים, די חסידים האבן ארויס געשיקט קיין אונגארן איינער זאל נעמען געלט, און די פרושים האבן געשיקט, און מ'האט זיך צוזאם געשטויסן,[12] דער איז געקומען צו איינעם, און יענער איז אויך געקומען צו יענעם נאך געלט, דער חתם סופר איז געווען פון די פרושים, און דער ישמח משה פון די חסידים,[13] און ס'איז געווארן א מחלוקה, האט

---

8 עי' בס' מקור חיים [מיכלזאהן] שפעם אחת ביקר אצל מרן הישמח משה מחותנו מרן הדברי חיים מצאנז וביקש ממנו שלא ידבר בפניו מענין המחלוקת הידועה, אבל הישמח משה השיב לו שהצדק היה עם הרבי ר' יונתן, וכי הוא בר מזליה ומכוון לדעתו הגדולה הן בחריפות והן באגדה, ובעולם העליון יהיה בהיכלו של הרבי ר' יונתן [ובספריו הק' מביא הרבה פעמים מדברי הר"ר יונתן ומשתעשע בדבריו].

אגב, עי' בס' אלף כתב (אות מ"ב) ששמע מתלמיד מרן החתם סופר שלמד אצלו עשר שנים, שהחת"ס הקפיד מאוד שלא יעמדו יחדיו בארון הספרים הספר פני יהושע עם ספרי הרבי ר' יונתן, כי דעת הפני יהושע היה נוטה לצידו של היעב"ץ במחלוקת הידועה, ופע"א ראה תלמיד אחד שהיה בן משק ביתו שהחת"ס העמיד יחדיו הספרים הנ"ל, ושאל לרבו מה יום מיומיים, השיבו החת"ס "גילו לי מן השמים שהגאונים כבר עשו שלום ביניהם".

9 עי' בס' י"ג אורות (עמ' ק'א) שהגה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל סיפר ששמע מרביה"ק בעל דברי יואל זי"ע שאביו זי"ע היה פעם בצאנז בחג הפסח ושמע מהרה"ק מצאנז באמצע עריכת הסדר שאליהו הנביא שוחט הקרבן פסח ומביאו להצדיקים, וכי תימא הלא טמאי מתים המה, אבל טומאה הותרה בציבור. ועיי"ש שפעם אחרת תירץ שאליהו הנביא תוחב את הקרבן פסח לתוך בית בליעתם, ועיי"ש שמאריך בזה.

ועיין בהגדת דברי חיים שמביא כעין זה בשם הרה"ק מצאנז זי"ע שהרה"ק אמר בזה"ל: "אפילו מיר זענען נישט אין ארץ ישראל אין ירושלים, ברענגט אליהו הנביא אוירא דארץ ישראל ואוירא דירושלים און מען זיצט אין ארץ ישראל און מ'עסט פונעם קרבן פסח, עסט וועט'ס מיינען אז ברוחניות, טאקע בגשמיות, א שטיק קרבן פסח...", עיין שם.

ובס' פי צדיק מביא בשם הגה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע שהרה"ק מצאנז סיפר כמה פעמים שהרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע העיד שרבו הק' מלובלין אכל קרבן פסח שאליהו הנביא הביא לו, והיו רואים אצלו אח"כ שנשתמנו שערות שפתותיו מן השומן, וסיים הדברי חיים – שגם אצל הרה"ק מראפשיץ היו ניכרים סימני שומן על שפתותיו כשסיפר הדברים הנ"ל, והיה נראה כאילו אכל ממש עכשיו קרבן פסח.

והגה"ק רבי אלעזר סיים - כי גם אצל הרה"ק מצאנז בכל פעם כשסח מענין אכילת קרבן פסח כנ"ל, היו שפתותיו נוטפות שומן כמי שאוכל בשר שומן בפועל. [ועי' בהגש"פ מהר"י ט"ב (אות כ"א מ'א), ובהגדה דבר"י (דף צ"ג:), ובהגדה ברך משה (עמ' ו')].

10 עי' בתהלה למשה (שם) וז"ל: החיטין המשומרין משעת קצירה לשם מצות מצוה נבדקו אחת לאחת כל חיטה וחיטה, ואף גם זאת לא טחנו ברחיים אפי' ברחיים של יד משום שמא מזיע האבן בשעת טחינה, ורק דכו במדוכה חדשה שקורין מערזיר, ואח"כ לקחו כברה חדשה דקה מן הדקה ורקדו הקמח איזה פעמים.

וכן הקפיד שלא יאפו יותר משנים עשר מצות בפעם אחד בהתנור, שחשש פן יגעו זו בזו, אם כי היה התנור גדול מאוד, ע"כ לא לשו בפעם אחת כי אם קמח לשישה מצות, וכן לשו עוד פ"א קמח על ששה מצות, ונאפו בשני פעמים, ועמדו כל מצה רחוקה מחבירו כמה טפחים.

ומיראתו כאשר יעשו המצות גדולים פן לא יהיו נילושים כראוי במהירות, על כן עשו מצות קטנים מאוד כל כך עד שלא הספיק לו ג' מצות על הזיתים של לילה אחת עבורו, ולזאת לקח כל לילה ששה מצות.

בעת שאכל המצות הפריסו מפה מיוחדת כדי שלא יפול כלום במאכלו, והארגז שהיו מונחין שם המצות היה ארגז חדש שלא השתמשו כלל לחמץ, ופעם אחד מצאו באמצע ימי הפסח חתיכת חמץ בזו הארגז, והבין הישמח משה מזה שבשר ודם אין יכול להיות נזהר עם כל החומרות וההידורים רק צריכים לסייעתא מן שמיא, ומאז הרפה קצת מן החומרות הגדולות.

11 מנהגו של מרן הישמח משה זי"ע היה שלא היה אוכל כלל מצות בחג הפסח כי אם הכזיתים בשני לילות הראשונות.

ובס' תהלה למשה (שם) מביא שבשנותיו האחרונים שינה הישמח משה מנהגו, והתחילו לאכול מצה בכל ימי החג.

וכן נכדיו רבותינו הק' אכלו מצות כל ימי החג, ואצל מרן הייטב לב זי"ע לא הי' אצלו שוה זה, כי לפעמים עשה כמנהג זקנו הק' בעל ישמח משה זי"ע שלא לאכול רק הכזיתים בלילי פסח, ולפעמים אכל מצות כל חג הפסח אבל נכדו מרן הקדושת יו"ט זללה"ה אכל מצות כל ימי החג, רק אם אירע שהחטים לא היו נראים בעיניו אזי לא אכל מצות רק בלילי פסחים.

12 באותן השנים היו שני כוללים להחזקת הישוב האשכנזי בארץ ישראל, כולל הפרושים וכולל החסידים, בעוד שברוסלאנד ופולין הנהיגו שקיבוץ המעות לכל כולל הוא מארץ מוצאם של הנתמכים בידי הכולל, אולם במדינת אונגארין עדיין לא היתה חלוקה בין הכוללים, ושום כולל לא היה מוחזק באנגארין, ושניהם קיבצו מעות צדקה במדינה זו, ולכן נפלה מריבה בין הכוללים, בשנת תקפ"ט נתפשרו ביניהם רבי ישראל משקלאוו ראש הפרושים ורבי עמרם חסידא אב"ד מאד ראש החסידים, אבל מפעם לפעם עדיין פרצו סכסוכים חדשים בדבר קיבוץ המעות.

וכך אירע בשנת תק"ץ שפרצה מחלוקת בענין מעות ארץ ישראל של יהודי אונגארין, מי מהכוללים זכאי בקיבוץ המעות דשם, המחלוקת החלה בין שד"ר כולל החסידים לשד"ר כולל הפרושים, והתפשטה אף בתוך המדינות גופן שהתחלקו לכתות כתות, החסידים בעריהם והפרושים בעריהם.

13 ונעתיק כאן מכתב קודש שכתב מרן הישמח משה זי"ע למרן החתם סופר זי"ע בענין זה:

"שיל"ת יום ב' כ"ז ניסן י"א למב"י תקצ"ג לפ"ק.

ירבה ויציץ ציץ ויהי פורח ורב שלום עד בלי ירח לכבוד ידיד ה' וידיד עמו וידידי ורב רחמי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצווי ארץ מופת הדור בוצינא קדישא קדוש יאמר לו נ"י ע"ה פה"ח בקש"ת מהו' משה ספרא רבא דישראל האב"ד ור"מ דק"ק פ"ב לנצח יאר פניו אתנו סלה.

אחרי דרך מבוא השלום אען ואומר ברתת שאל יפלא בעיני הדר כבוד גאונו כי לא השיבותיו דבר מפני הכבוד ומפני היראה על המכתבים אשר האירו נגד עיני זה זמן כביר כי ח"ו לא מסיבות שלילות האהבה היתה זאת ואיש קדוש כמוהו יודע צדיק גודל ברית כריתות אהבה אשר בינינו מעולם ותוקף אהבתו בוער בלבי ברשפי אש שלהבת אשר מים רבים לא יוכלו לכבוד ועדיין לא זזה אהבתו וחיבתו ממני אף חובב בתוונא דליבאי אך גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם ב"ה וב"ש שלא מצאתי אז בעת בואם עת ופנאי אפילו לקרות אשר הי' כל העולם שרוי בצער מהחולי הידוע ר"ל ומחמת גודל הצער ורוב הטרדות אשר הקיפוני אז מאהב"י אשר שמו פניהם אלי עצי עדן סבבו אל האטד לעורר עליהם רחמים גדולים אשר היו צריכים בעת הזאת מלבד עבודת הקודש אשר עלי מתורה ותפלה.

ועת הזאת אשר הגיע לגבולנו השד"ר מוכ"ז דאתא ממערבא מכולל הנקראים חסידים הי"ו, ה"ה הרב וכו' מהו' יוסף חיטין וצווה על השד"ר מכולל פרושים מהו' צבי הירש הי"ו אשר הקדים עצמו לתפוס ולאחוז ממון הקודש וכו'. והנה אני הפעוט הגם דלדידי כל אפין שווין הסידים או פרושים כל ישראל חברים ושמות מחולקים לא ידעתי על מה אדניהם הטבעו ובזה כוונתי לדעתו דעת תורה שראיתי במכתבו דמר ניהו רבא הגאון נ"י וכו'.

מען געמאכט א חלוקה, מ׳האט איינגעטיילט אונגארין אין העלפט, די רעכטע זייט מזרח זייט דאס האט באלאנגט פאר די חסידים, און די לינקע זייט האט באלאנגט פאר די פרושים, פאר די אשכנזים, עס איז אראפ געשריבן, עס האט געהייסן דארט א קאמענדאט, דאהי הייסט עס א קאונטי, אזוי ווי אראנדש קאונטי, ראקלענט קאונטי, און עס איז אויסגערעכנט פונקטליך יעדע קאמענדאט, אז די קאמענדאט באלאנגט פאר דעם, און דאס באלאנגט פאר דעם, אזוי האט מען זיך דעמאלטס בימיו איינגעטיילט.[14]

אינטערסאנט, ס׳איז געווען א שד"ר פון די חסידים, ער איז געווען אין פרעשבורג ביים חתם סופר, און ער האט גערעדט צום חתם סופר שלא בכבוד, מ׳האט דאך געהאט אויף אים טענות, און ער האט גערעדט שלא בכבוד, און פארן חתם סופר האט דאס פארדראסן ווי אזוי ער רעדט צו אים, האט ער אים געזאגט, כ׳וויס נישט אויב דו וועסט צוריק פארן קיין ארץ ישראל, וכך הוה, עס האט זיך נישט גוט געענדיגט, ער איז קיין ארץ ישראל נישט צוריק געפארן... ווייל ער האט זיך פארטשעפעט מיטן הייליגן חתם סופר.

דער ישמח משה איז ביזן הסתלקות נישט קראנק געווען, אזוי שרייבט מען אויף איהם "לא כהתה עינו ולא נס ליחו".[15]

דער דברי חיים שרייבט עס אויך אין א תשובה (חו"מ סי׳ א׳) אז דער ישמח משה האט נישט געדארפט קיין ברילן.[16]

ווען ער איז אמאל נישט געזונט געווען, האט מען געוואלט רופן א דאקטער, האט ער געזאגט מען זאל נישט רופן. נאר ער איז ארויסגעגאנגען אביסל אויף די זון, און האט געזאגט שמש צדקה ומרפא בכנפי׳ (מלאכי ג׳ כ׳).[17]

דער ישמח משה איז נסתלק געווארן שבת ביי מנחה.[18] **דער מעגלי צדק** (הגה"ק רבי מענדעלע

א דור שפעטער, איז דא חליפות מכתבים פונעם כתב סופר מיטן ייטב לב, אין די יארן וואס דער ייטב לב איז געווען רב אין אוהעל איז דא בריוון קאראספעדאנט איבער דעם ענין וואס זיי שרייבן, עס איז דא פארשידענע מכתבים איבער דעם, דער כתב סופר שרייבט אים ׳הרב הגאון החסיד מאוהעל׳, ער מיינט דעם ייטב לב, ווען דער ייטב לב איז נאך געווען אין אוהעל.

והן יאמין לי הדר כבוד גאונו כי ממקום התחלת ארץ הגר ניתן משנים קדמונים להצדיקים אשר בפולין להצדיק ר׳ מענדל מרימנוב זצ"ל ואחריו הרב מראפשיץ זצוק"ל ולהרב הצדיק המפורסם ממעזיבוז זצוק"ל וכן להרב מקאלוב ז"ל ולהצדיק המפורסם ר׳ יוסף מיאמפלא בן הצדיק הקדוש ר׳ יחיאל מזלאטשוב זצוק"ל ואח"כ בבואי לכאן מארץ פולין זה בערך כ"ה שנה, כתב לי הרב הצדיק מקאלוב זצ"ל שגם אני אתן ידי לחזק הצדקה הלו וכן עשיתי בעזה"י וכו׳.

ועתה צווח השליח שרוצה להתדיין ולתבוע לד"ת הקדושה את השליח של הפרושים לפני והשבתי לו כי להיות דיין לפסוק עפ"י ד"ת הקדושה אין רצוני בשום אופן כי בעיני המון אני נוגע בדבר באמרם שאני מכת חסידים ולא אדון אנכי בדבר זה רק תבואו לפני הרב הגאון דפ"ב נ"י לנצח שהוא שווה לשני הצדדים, וכפי אשר יצא מפיו הקדוש כן יקום ואני מסכים לדעת הגאון דפ"ב נ"י שחלוקי שמות אלו פרושים וחסידים תבטלו רק לכולל אחד יחשב, ויסעו שניהם באהבה ואחוה ושלום, ולא יחולל ש"ש, כי באמת כל העדה כולם קדושים, ונשאר הדבר תלוי ועומד עד יבואו שניהם לפני כסא כבודו, ואת אשר יבחר כת"ר כן יקום, וגם אני מסכים לדבריו הקדושים ובטחתי בגודל צדקתו וחפצו באמת שיהא לשד"ר מוכ"ז שומע מאת המלך ובזה אחוי קידה חמש מאות, ואומר שלום מא"ה כנפשו אוה"נ ידידו לנצח.

הק׳ משה טייטלבוים.

14 מרן החתם סופר עשה אז פשרה זו לחלק את המדינה לשני גלילות, גליל העליון ששוכנים בו המתנהגים בנוסח אשכנז יהיה שייך לכולל הפרושים, וגליל התחתון השוכנים בו המתנהגים בדרכי החסידות יהי׳ שייך לכולל החסידים. ומרן הישמח משה הסכים לפסק דינו של החתם סופר ובית דינו וקיבלו בשני ידים, ואף המריץ לשואליו להתנהג אך ורק לפי פסק דין זה.

ונעתיק כאן תשובה מאהבה שכתב מרן הישמח משה אל הגאון רבי זאב וואלף טענענבוים ז"ל בעל רחובות הנהר עה"ת:

לכבוד הרב המה"ג מעוז ומגדול השנון המופלא מו"ה זאב וואלף טענין בוים אב"ד בסענדרא והגליל נ"י ויופיע נצח.

דובר שלום ודורש טוב אנכי לידידי מעכ"ת הרב נ"י, ע"ד עסק מעות הרמב"ן ז"ל, אשר עד עתה נהרסה המצוה ורופפו עמודיה ואספו בעלי ההשגחה עליו, הגבי׳ המועטה אשר לפעמים נתהוה שמה, נעשה כפי רצון המשולח זה בכה וזה בכה, והי׳ להם אמותלא שבעוד לא הושם חוק קבוע ומקום רושם, היה כל אחד עושה כאשר נפשו, ולשלוח אל מקום אשר לבו חפץ, אך עתה תלי"ת גלוי ומפורסם ענין הפשר, אשר נעשה בפני הרב הגאון המפורסם האב"ד דק"ק פ"ב ובדה"צ וע"פ הסכמתי. ועמדו לפניהם שני השד"ר משני הכוללים משם, וקיימו וקבלו הפשר בכל תוקף ועוז, שכ"ו קאמידאטער שייכים לכולל החסידים, ומתחילין ממיצר וספר פולין עד למעלה מפעסט סביב סביב, ובפשיטות שכל הקאמידאטער מפה עד פעסט בודאי שייכים להחסידים, ואין להפרושים שום חלק ונחלה בהן אפילו במקצת מקצתן, ויפרו וירבו ישע כל כולל ממקומות הקבועים להם, וכאשר שמעתי מפי השד"ר הרבני הותיק המופלג מו"ה יעקב נ"י מפק"ק שמעכ"ת הרב נ"י רוצה לחזק הענין היטב ולשים השגחה נמרצה על זה, רק צריך סעד וסמך ממני, לכן הנני שולח לידידי מעכ"ת הרב נ"י מכתב גבאות, ובידו לעשות ולמנות גבאי נאמן על הסדר הזה כאשר ייטב בעיניו, והוא ישגיח בעינא פקיחא בכל ענין וענין הנאות לסדר והנהגה בגבי׳ זו.

ומצוה להודיע לרבים סביבותיו אשר נעלם מאתם החזון הזה, למען ידעון ולא יהיו עוד תועים בהקרבת נדבותם לשלחם לעזרה אל מקום הראוי כנאמר, ובמכתב הגבאות התבאר היטב כל תיקון בעסק מעות הרמב"ן ז"ל, ובן יעשו ולא ישנו בשום ענין, והגבאי אשר יהי׳ יאחוז בחבל מצוה זו ולא ינתק ממנו לעולם. ומעתה אינם רשאים לזוז מן הפשר הזה כלל וכלל, וחלילה להם לשנות כי לעון יחשב הלילה. וכל השומע אלי ירצה קרבנו לפני ה׳, ומפרי מעללו ישבע בזה ובבא, ובטוח אני בצדקת ועזות מעכ"ת מידידי הרב נ"י, שיזרז את כל הסרים למשמעתו על זה ולא יעשו שרץ בגדר הזה חלילה, ויפקח היטב בכל מילי דמיטב, וכל גביית הכסף תהי׳ שמורה וערוכה עד בא השד"ר הרבני מוה"ר יעקב הנ"ל, ועל ידיו תשולח הנה, בית האוצר פנימה, כמבואר באגרת הגבאות על נכון. ומעתה תהי׳ פעלו ומשכורתו כפולה, יתנשא וירומם מעלה מעלה לשם ולתהלה, וישמח וירוה במהרה בנוה ירושלים על תלה.

נאום משה טייטעלבוים.

---

15 לשון זה הוא מנכדו הגה"ק רבי יוקל אבד"ק וואלאווא ז"ל בקו׳ תהלה למשה (דף י"ב), וז"ל: "ומשה בן שמונים ושתי שנים ביום עלותו השמימה, לא כהתה עינו ולא נס לחו׳". עוד כותב שם: "גופו הקדוש היה חזק מאוד, ומעולם לא השתמש בשום מותרות, לא שתה רויך טאבאק ולא שאף שניפטאבאק ולא הביט בבתי עינים שקורין בריל והרופאים כאשר ביקרו אותו בחולאתו קודם פטירתו אמרו כי הוא בריא במזגו באבריו כבן ארבעים שנה ומעולם לא בא רופא לביתו [עי׳ רמב"ן ריש פ׳ בחוקותי], ולא נסע למרחץ וכדומה, עיי"ש.

16 וז"ל שם: שאלה, גדול הדור א׳ (פרן הישמח משה) שידך את נכדו הבתולה עב"ג והבטיח בקשרי התנאים לתת מזונות להזוג... במשך שלש שנים רצופים... ובעת הנישואין לא היה שמה אותו גדול לקבל קנין על התנאים האחרונים כנהוג, אעפי"כ שלח להזוג הנ"ל כפי אשר הבטיח להם, והנה סוף תמוז העבר נפטר הגאון המנוח ז"ל ונתעלה למעלה ושל"ח, והנה בא האברך חתן הגאון המנוח ז"ל להוציא מיורשי המנוח התחייבות, ומראה מכתב מהגאון הנ"ל בחי שכתב לו כמה ענינים, ובתוך דבריו כתב לו אודות מעותיו, ואף שהגאון המנוח לא כתב בעצמו המכתב רק חתם ידו אין לומר שלא השגיח במה שכתב הסופר... כיון שהדברים הנ"ל המה סמוכים תיכף להחתימה בוודאי קרא היטב, ובפרט שגלוי לכל שהגאון המנוח הנ"ל "אף שהיה זקן לא כהו עיניו, והיה רואה למרחוק, וקרא כתבים בלא בתי עינים שקורין ברי"ל ממרחק..."

17 עי׳ בתהלה למשה (שם) וז"ל: "ופעם אחד לא היה במזגו השוה ורצו לקרוא הרופא דאקטאר ולא הניח בשום אופן, אמנם אמר אמרו ז"ל מרגליות טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם ע"ה כל חולה הרואה אותו מיד נתרפא משמת תלאו הקב"ה בגלגל חמה שנאמר שמש צדקה ומרפא בכנפיה א"כ אלך ואשב מעט נגד החמה, וכן עשה והלך לחצירו והכינו לו שם כסא וישב שם מעט ויזרח לו השמש ושב אל ביתו בריא אולם".

18 מרן הישמח משה ז"ל נסתלק ביום השבת בעת תפילת מנחה, וז"ל נכדו בתהלה למשה: "ביום ש"ק ישב על כסאו ונתן שבח והודיה להשי"ת כי הניח לו מהיסורים ובזמן מנחה התחיל להתפלל תפלת מנחה על מיטתו, ומתחילה אמר כל פרשת ק"ש ואח"כ התפלל מנחה והתחיל ברכות אמצעות אתה חונן, א"ל בנו הגה"ק אבי הלא ש"ק היום, ולא השגיח בו, והתחיל ברכה שלאחריו ׳השיבנו אבינו׳, ובאותו רגע יצאה נשמתו בטהרה ביום ש"ק כ"ח תמוז שנת תר"א [הג"ה מהגה"צ מלאפוש ז"ל: ופלא כי האי סבא

מדעש ז"ל) שרייבט אז ער איז געווען בשעת די פטירה.[19]

דער ציון פון זיידן דער ישמח משה אין אוהעל איז ארגינעל, אין אונגארין האט מען נישט צונומען די מצבות ביי די קריג, אין אונגארין איז אינגאנצן געווען אפאר חדשים, א דריי-פערטל יאר פון ווען מ'האט אוועק געפירט. אבער שפעטער האט דאס די מדינה געוואלט ליקווידירן, ס'איז געווען א גאנצע מעשה מיט קושאט.[20]

דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט זיך געפירט, נאך ווען ער איז אוועק פון אוהעל, איז ער יעדעס יאר געקומען צו פארן אויף די יארצייט, און ער איז געווען אויף א שבת דא, א שבת פאר די יארצייט איז ער געווען דא אין אוהעל, און אזוי האט זיך געפירט דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט, יעדעס יאר פאר די יארצייט, ער איז געקומען צו פארן אויף די יארצייט, און דער זיידע ז"ל דער עצי חיים, איז אלעמאל יעדעס יאר געקומען, חוץ ווען ס'איז געווען די קריג מ'האט נישט געקענט קומען, אבער אזוי איז ער יעדעס יאר געקומען אויף די יארצייט, דער פעטער ז"ל איז אויך געקומען פון סאטמאר, אלע זענען געווען צו קומען, האט מען נישט פארפעלט צו קומען אויף די יארצייט, און מ'איז געווען דא אויף שבת.

זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

---

19 קדישא נפטר בש"ק בעת רצון בתפילת מנחה, ובנו יחידו הקדוש (רבי אלעזר ניסן) נפטר ליל שב"ק סמוך לאור הבוקר, ונכדו ותלמידו מוזל"ה הקדוש (הייטב לב) נפטר בליל ש"ק ו' אלול תרמ"ג כשתי שעות בלילה באמצע תפלת מעריב כאשר התפלל ואמר 'על כן ה' אלקינו בשכבינו ובקומינו נשיח בחוקיך' יצאה נשמתו הטהורה]", עיי"ש.

19 מכתב נפלא זה בכתי"ק נדפס בספר ים הרחב על מס' גיטין (ח"ב) שי"ל על ידי נכדו הגה"צ רבי אשר שמואל כ"ץ מוושיבוי, וז"ל:.

ב"ה יום א' פ' כי תבא פ"ק אוהעל

יוחק בספרן של צדיקים, לחיים טובים ומתוקים, ה"נ כבוד מר אחי חביבי כנפשי כלבבי הרב המאור הגדול החריף והבקי המפורסם כקש"ת מוה"ר חיים בצלאל נ"י וכאלשוי"ר.

גי"ק על ידי המוכ"ז הגיעני, ואשר נדרשתי ממך להגיד לך איזה דבר מענין פטירת רבינו הקדוש זצוק"ל, לפי עדות הרופאים היה עדיין בריא במזגו באיבריו כבן ארבעים, והיה יכול לחיות עוד כמה שנים, ובעו"ה עוונותינו גרמו שהצדיק נתפס, וזה י"א שבועות היום שנסע לק' טשעטיוויץ, כי בן נכדו חתנו של הרב דשם עשה ברית מילה וכבדו בסנדקאות, ועל הדרך אמר להבעל עגלה העוד רחוק העירה, א"ל הלא העיר לפנינו, ושקר ענה בו, ומיד בבואו לשם לא היה יכול להשתין, ומכאב היסורים גדולים בעו"ה צעק כרבינו הקדוש כידוע, ונפל למשכב, ומיד בא שליח לכאן ונסענו אצלו עם רופאים מפה, ומעט רפואה שהיה לו על ידי המאשין שמושך השתן, ואחר כך ביום א' ח' תמוז קראו כל בני קהלתינו לטשעטיוויץ ונשאו הארון הקודש על העגלה "קאלעסס", ובבואו לביתו קראו עוד לרופאים מכל המקומות הקרובים, וכל משך הזמן היה פעם טוב ופעם רע, אז קרא לבני קהלתינו לקבל עליהם את נכדו הרב מסטראפקאף ולא היה במוסכם, וביום שבת קודש כ"ח לחודש תמוז התחיל השתן לילך מעצמו, והשמחה גדולה מאד, אז צוה שכל מה שיצטרכו דבר ילכו לבנו הרב מדראביטש, כי הוא יפעול בברכתו כפעולתי בקמיעות.

וביום שבת קודש ישב על כסאו ונתן שבח והודיה להשי"ת, ובזמן מנחה התחיל להתפלל תפלת מנחה על מטתו, ותחלה אמר כל פרשת קריאת שמע, ואח"כ התפלל מנחה, והתחיל ברכה אמצעיות של חול אתה חונן, אמר לו בנו, אבי הלא שב"ק היום ולא השגיח בו, והתחיל ברכה שלאחריו השיבנו אבינו, ומיד אשתקל מילוליה, והקול נשמע בכל העיר קול יללה ונהי, ותיכף נאספו כל הקהלה פה לפה אנשים ונשים וטף בצעקה, אבל הכל היה לשעבר בעו"ה, והתחילו בני הח"ק לומר המעבר יבוק, ויצתה נשמתו בטהרה, לא נס ליחו ולא כהתה עינו, ואנכי הייתי עיר שם כל הלילה, ולא נשתנה צורתו אחר הפטירה.

ומיד שלחו לאונגוואר ולטשעטיוויץ ולטאלשווא ולסאבראנץ להרב הג' מסאנץ, ועשו לו הספד, ועם רב היה כאן מהסביבות עד חמשה וששה פרסאות רחוק היו כאן בהלוי', ובאותו יום נתקבל הרב דק' דראביטש, אבל לא היה במוסכם רק בהכרח, ואחר תשעה באב נתקבל במוסכם כולם להרב אב"ד הרב מסטראפקאף, אמנם יען וזה ל"ג שנים בשבת נחמו דרש רבינו הקדוש זצוק"ל הדרשה ראשונה פ"ק, וזה נכדו גם כן נתקבל בזמן הזה ודרש בחריפות ומגידות, והעולם נהנים מאוד מדרשותיו, אמנם להיות כי רבים המתפרצים ורצו לבטל את המנין חסידים מחצר בית הכנסת שלא יתפלל הרב עם החסידים רק בבית הכנסת, אז אמר הרב נ"י ביום א' שבאופן זה אינו רוצה בשום אופן להיות רב פ"ק לבטל אשר יסד זקנו זצוק"ל, ואחרי שכל הקהלה גם החסידים הפצירו בו כי אם הוא לא יהיה רב כאן מי יבא אחר המלך אשר צוה רבינו הקדוש זצוק"ל ליקח מפרי בטנו, ותהיה העיר כצאן בלא רועה, וגם כ' לרימונאב (להרה"ק ר' הירש מרימנאב זי"ע שהייטב לב היה נוסע אליו) וגם הרב דסאנץ הפציר בו מאוד מטעם הנ"ל, אז קבל עליו הרבנות, ומנין החסידים הוא בחצר השני, ועתה נסע הרב לבית, והנה קול רעש מהפוחזים והמוסרים שמסרו בפני הקומידאט על ה' ועל משיחו, השי"ת יהיה בעזרנו ויתמו חטאים מן הארץ, וכל האפיקורסים והמוסרים כרגע יאבדו, ויעשה עמנו נסים לטובה, וישלח לנו גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ואודיעך כי בפסח העבר חלמתי שהייתי עם רבינו הקדוש בצוותא חדא על איזה שמחה, ואמר לי רבינו זצוק"ל אמור לי איזה חידו"ת, אמרתי אציע קושיא משכלת, וימות משה וכו' (דברים לד ה), ח' פסוקים משה כתב בדמע (בבא בתרא טו), והקשתי למה עתה בכה, הלא ידע מתחלה שימות ביום זה, ולמה דוקא בעת כתיבתו בכה, גם ודאי לא בכה על העדרו מעולם הזה, רק הענין שכל פחדו היה בעבור ישראל שישארו כצאן בלא רועה, ועד עת ההוא חשב עדיין כי גם הבא אחריו יהיה כמותו, אך אז בכתבו הח' פסוקים שנאמר שם ולא קם וגו', אז בכה על העדרו שיאבדו ישראל הרועה נאמן, ואיקץ ותפעם רוחי.

וגם בחנוכה העבר חלמתי כאופן הזה שהייתי עמו בצוותא חדא בשבת קודש, והנה חושך ואפילה ועלטה היה, אז אמר לי להתפלל על הצרה הנ"ל, וזו התפלה אשר התפללתי על דרך חרוז, משמים מנוחה לנו הנחלת, יה מלטנו מאפילה ועלטה, כאשר על אבותינו בטח. והייתי דואג בכל עת מי יודע מה יהיה הפתרון, ומה נאמר ודבר עוונותינו הטו אלה, והשי"ת ימלא חסרונינו וירחם עלינו להשיבנו בתשובה שלימה ולקרב קץ משיחנו במהרה בימינו אמן.

דברי אחיך הדורש שלומך וטובתך בלב ונפש חפצה.

הק' מנחם מענדל פאנעט מק"ב

20 יש לציין כי לפני כמה שנים ארבה סכנת אבדון על כל מקום הבית החיים שבאוהעל, וממשלת אונגארין החליטה לבנות על כל השטח ההוא מקום שווקים, ובשעתו נעשה השתדלות מרובה אצל שרי אומות העולם ע"י חברי קהילתינו הק' קהל יטב לב ד'סאטמאר בארה"ב, וחפץ ה' בידם הצליח והשאירו את הבית החיים כולו לפליטה, וסיבת הדבר אשר גלל כן הסכימה ממשלת אונגארין שלא להחריב את מקום קברו של מרן הישמח משה, הי' כי מצאו כתוב בספר דברי הימים של מלכות אונגארין, מופת פלא אשר אירע אצל מרן הישמח משה לאחד משרי הפרתמים אשר לאונגארין בשם "לויאש קושאט", והסיפור מקובל גם בין החסידים, כי בימי ילדותו של השר הזה, נחלה פעם במחלה מסוכנת, ובאתה אמו אל מרן הישמח משה שיתפלל לרפואתו, ושאל מרן הישמח משה לשם הילד, השיבה האם ששמו "קושאט", נענה מרן הישמח משה ואמר, נתת לירא"ך נם להתנוסס, שבני ישראל יוכלו להתנוסס בהקידוש שם שמים, מפני קוש"ט סלה, ע"י שקושא"ט יוושע, ואמר לה מרן הישמח משה שתזהיר את הילד שבכל ימי חייו ירבה להטיב עם בני ישראל ולמנוע מהם כל רע, וכשהבטיחה על זאת נושע הילד ונתרפא מחליו, ואכן בכל ימיו היה אוהב ישראל והירבה לעשות חסד עם היהודים, וברבות השנים היה הוא זה שהתחיל את המרידה נגד מלכות עסטרייך, למען עשות את אונגארין למדינה עצמאית, ונחקק שמו לתפארת בדברי הימים למלכי אונגארין, וגם המעשה והמופת הלזה נחרט יחד עם סיפורי קורותיו, ואשר על כן הכירו גם עמי הארץ כי שם ה' נקרא על רבינו הישמח משה, והניחו את קברו על מכונו.

ובתוך האוהל נחרת על הכותל כדברים האלו: "לזכרון עולם, הבית החיים הישן הזה דק"ק אוהעל ניצל מהירוס וכליון הודות להשתדלותו של רבינו ציס"ע רבן של ישראל מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל, אבד"ק סאטמאר ואבד"ק ירושלים עיה"ק, בסיוע תלמידיו וחסידיו בני קהל יטב לב ד'סאטמאר באמעריקא ושאר ארצות, בראשות ממלא מקומו כ"ק מרן אדמו"ר רבי משה טייטלבוים שליט"א (ז"ל) אבד"ק סאטמאר באה"ב, ותכל עבודת הבנין והשיקום בקיץ שנת תשמ"ו, זכות המצוה תעמוד לכל העוזרים והמשתדלים להוושע בדבר ישועה ורחמים".

ועל פתח האוהל מבחוץ כתוב לאמר: "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והיה כל מבקש בא יבא האהלה". ועל ציון קדשו חרות כדברים האלו: "עד הגל הזה ועד המצבה, פ"נ האי סבא קדישא איש שיבה בן פ"א שנים נתבקש בישיבה כבוד אדמו"ר גאון ישראל וקדושו רכבו ופרשו חריף ובקי סיני ועוקר הרים בוצינא קדישא חו"פ צדיק יסוד עולם מופת הדור שומר הברית והחסד המאיר לארץ ולדרים רשבה"ג רבינו משה איש האלוקים זצלה"ה אב"ד פה"ק בן הרבני הירא ושלם מו"ה צבי זצ"ל זה ל"ג שנה ביום השביעי נתעלה ויהי בעלות המנחה ומשה עלה יום כ"ח תמוז שנת תר"א לפ"ק תנצב"ה".

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א אודות

הגה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע

יומא דהילולא י"ד מנחם אב

די וועלט פארציילט אז רבי הערשעלע ליסקער איז געבוירן געווארן דורך א ברכה פון רבי סענדער'ל קאמארנער, די וועלט פארציילט אז אין אוהעל איז געווען א גאנצע חברה וואס האבן געוואלט מאכן א עלילה, און מ'האט געזוכט ווער ס'וויל זאגן פאלטשע עדות ביים בית דין אויפן בלבול, און מ'וועט באצאלן, און דעם ליסקער רב'ס מאמע איז געווען א ארימע אידענע, האט מען עס פאר איר אנגעטראגן, און זי האט עס אנגענומען, איז מען געקומען צו איר און פארגעלייגט א גאנצן פלאן, כאילו א גאנצע פאסירונג וואס האט פאסירט, האט זי געזאגט "א, פאר גאלט נעמט זי דאס אן".

הכלל, מ'האט געהייסן זי זאל חזר'ן די גאנצע מעשה וואס זיי האבן אויסגעטראכט, נאר וועו ס'האט שוין אלעס געקלאפט, האט אויפגעפלאצט אזא מין מורא'דיגע מעשה אויף א רבי'ן אז ער איז ח"ו א בעל עבירה, האט מען געזעצט א בית דין, און בית דין האט איר געפופן, און זי איז געקומען עדות זאגן, און וועו מ'האט איר אנגעהויבן אויסצופרעגן, האט זי געזאגט אז דער און דער האט איר געדינגען און דער האט איר באצאלט און דער האט איר געלערנט און דער האט געזאלט, און זי האט אראפ געוואלט אויף די ערד פארן בית דין דאס גאלט וואס זי האט באקומען... אזוי איז רבי סענדער'ל קאמארנער ניצול געווארן פון א גרויסע בזיון.

האט איר איינער פון בית דין געפרעגט "אויב דו האסט נישט געוואלט עדות זאגן, פארוואס האסטו עס אנגענומען?", האט זי געזאגט אז זי האט מורא געהאט אז אפשר וועט עס איינע אננעמען וואס וועט נישט עומד זיין בנסיון, וועגן דעם האט זי עס אנגענומען.

און ער האט איר דעמאלטס אנגעוואונטשן, נאכדעם איז רבי הערשעלע ליסקער געבוירן געווארן (בעל מח"ס אך פרי תבואה מגדולי תלמידי מרן הישמח משה ז"ל), **האט מען געזאגט אז רבי אייזיקל קאמארנער האט געזאגט אויפן ליסקער רב אז ער איז זיין ברודער.**[21]

דער ליסקער רב איז געווען א תלמיד פון ישמח משה, ער איז אמאל אריין געקומען צום ישמח משה, איז ער אריין געקומען אין די פאדערשטע שטוב, האט ער געהערט ארויס פון שטוב ווי מ'לערנט, און ער האט געהערט צוויי קולות, ער האט געהערט ווי צוויי מענטשן - צוויי פערזאנען לערנען, האט ער נישט געשטערט, ער האט געהערט מ'לערנט, איז ער געשטאנען אינדרויסן און געווארט, שפעטער וועו ס'איז געווארן שטיל האט ער געעפנט די טיהר און ער איז אריין געגאנגען, ער האט קיינעם נישט געטראפן אין שטוב אינעווייניג, און ער האט קיינעם נישט געזעהן ארויס קומען, איז אים געווען א חידוש, ער האט געהערט צוויי מענטשן לערנען, און קיינער איז נישט ארויס געקומען, און קיינער איז נישטא, נאר דער ישמח משה איז געווען אין שטוב, נאר ער אליינס איז געווען דארט אין שטוב, האט ער אים געפרעגט, ס'איז מיר א חידוש, איך האב געהערט צוויי מענטשן לערנען, האט אים דער ישמח משה געענטפערט, די משנה זאגט (אבות פ"ג מ"ו) **אפילו אחד יושב ושונה איז שכינה כנגדו, די שכינה לערנט מיט מיט אים... און אז דער ליסקער רב האט עס געהערט איז עס אויך א מדריגה.**

דער פסוק זאגט "נוכח פני ה'... [כן דרשו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרק יח) עה"פ שפכי כמים לבך נכח פני ה',

מכאן אמרו כל ת"ח שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, כביכול הקב"ה יושב כנגדו ושונה עמו].[22]

דער ישמח משה פלעגט צו זיין סנדק ביי ברית'ן, דער ליסקער רב (הגה"ק בעל אך פרי תבואה ז"ל) **האט געזאגט, אז ער דערקענט אויף די קינדער וואו דער ישמח משה איז געווען סנדק, אזוי האט ער געזאגט אז מ'זעהט עס אויף די קינדער.**[23]

---

21 ויש להעתיק מה שכתב נכדו של הרה"ק מליסקא ז"ל בספרו דרכי הישר והטוב וזה לשונו: בסוף הימים הי' רגיל לבוא לאונגארן הר' הגאון הק' המפורס' מו"ה יצחק אייזיקל זצ"ל מקאמארנע יע"א ולהיות באונגארן איזהו שבתים קודם הימים הקדושים, ונאספו אליו רבים מהחסידים ואנשי מעשה, ואא"ז (ההה"ק מליסקא) זצ"ל הי' נוסע ג"כ אליו על שבת אחת, וכתב עליו שראה שבמקומות שנסע הרב הצדיק הנ"ל וצ"ל אפי' הבעלי בתים המה יראי ה'.

ואני ראיתי שכאשר בא אליו אא"ז זצ"ל שעמד הרב הצדיק זצ"ל מעל כסאו בזריזות לקראתו, וברך ברכת שהחיינו בשם ומלכות על אא"ז זצ"ל.

ושמעתי פ"א ממשמשיו שספרו לנו שהרב הצריק זצ"ל הי' בש"ק באשמורת מעט כמו שקורין "צוגעלעגט", ופתאום בא אליו שמחה עצומה ואמר אני מרגיש שהרב הצדיק מליסקא נסע מביתו כעת ובא אצלינו.

והנה יש תחת ידי כתב יד מהרב הקדוש הנ"ל אשר כתב בעצמו אל אא"ז זצ"ל, וז"ל: פ"ש כתר ראשי אהבת לבבי נפש קשורה בנפש בזה ובבא בבת עיני הרב אוהב ישראל בוצינא כ"ש מו"ה צבי בן שרה יאריך השם ימיו ושנותיו בטובת ושמחת ישראל. ידידו אמת לעד קשר אחד יצחק אייזיק יצחק יהודא יחיאל בן חנה לרפואה, עכלש"ק.

22 עי' בדברי יואל (פ' נשא עמ' קצד.) עובדא ידענא בק"ז הגה"ק בעל ישמח משה זלה"ה שפעם אחת בא אליו הרה"ק מליסקא זלה"ה ולא היה יכול להכנס לחדרו שהיה הפתח סגור, והמתין מחו לדלת, ובתוך כך שמע מחדרו הקדוש איך שהוא לומד, ונשמע קולו ועוד קול אחר עמו, והיה הרה"ק מליסקא כסבור שהוא לומד עם איש אחד, וכאשר פתח לו הדלת לא ראה שום אדם זולתו, ותמה מאד, ושאל אותו על כך שבהיות הפתח נעול נשמעו ב' קולות לומדים, והשיבו ק"ז זלה"ה וכי אין ידוע לך מאמרם ז"ל כל ת"ח שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה כביכול הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו.

23 עיין בקונטרס יבוא שלום (עמ' רצ"ג) שסיפר הגה"צ מאודווארי ז"ל כי פע"א אמר הגה"צ מריסקעווע ז"ל למרן רבינו ז"ל כי נוטל את כל הסנדקאות מהרבנים, ושתק רבינו, ואח"כ פתח ואמר כי הרה"ק מליסקא בעל אך פרי תבואה הכיר על פני האנשים אשר הישמח משה היה סנדק שלו, והבין הרב מריסקעווע כוונת רבינו ולא שאל עוד.

וע"י כנ"ל בגליון זקניך ויאמרו לך, בשם הרה"ח ר' יחזקאל הלוי ווערצבערגער ע"ה, משמש: איך בין געווען אמאל וועו דער ריסקעווער רב זצ"ל האט געמאכט א ברית פאר צווילינג-אייניקלעך וואס זענען געבוירן געווארן צו זיין זון הרה"ח ר' פנחס יודא הי"ו. ביי איין ברית איז דער רבי רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע געווען סנדק און ביים צווייטן ברית איז דער ריסקעווער רב געווען סנדק. ביי די סעודה האט זיך דער ריסקעווער רב אנגערופן צום רבי'ן אז היינט איז זייער שווער פאר א רב צו האבן א סנדקאות וויל יעדער ווייל האבן די זכי' אז דער רבי זאל זיין סנדק ביי זיין קינדס ברית... האט זיך דער רבי אנגערופן אז הרה"ק רבי הערשעלע ליסקער זי"ע האט זיך אויסגעדריקט אז ער האט דערקענט אויפ'ן שטערן פון יעדעס קינד ביי וועמען דער הייליגער ישמח משה זי"ע איז געווען סנדק. וויי נאר דער רבי האט ארויס געזאגט די ווערטער איז ער בלאס געווארן, און ער האט גארנישט געריידט, עס האט אויסגעזען ווי ער האט זיך בטעות ארויסגעכאפט די ווערטער און ער האט געוואלט צוריקציען. ווייטער ביי יענע סעודה האט שוין דער רבי ווייטער גארנישט געשמועסט.

ועיין גם בס' בית ישראל מהגאון רבי ישראל טויסיג ממאטעסדארף ז"ל, שכ' וז"ל: עוד שמעתי מעשה מאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שנהגו חסידיו לכבדו בסנדקאות, פעם אחת בא אליו אחד מחסידיו שנולד לו בן זכר וביקש ממנו לוותר על הסנדקאות לטובת אביו שהוא

דער ליסקער רב איז געווען אין אוהעל אויף די יארצייט, ער האט דאך געוואוינט אין ליסקא, ליסקא איז נישט וויט פון אוהעל, ווער ס׳איז שוין געווען דארט ווייסט אז ליסקא איז נישט וויט פון אוהעל, און ער פלעגט צו קומען אויף די יארצייט גיין אויפן ציון, און נאכדעם האט ער געהאט אן אכסניא וואו ער איז איינגעשטאנען, איז ער געגאנגען אין די אכסניא, ער האט זיך אפגערוהט, און ער האט אויפגענומען מענטשן וואס האבן געוואלט קומען, און נאכדעם איז ער אהיים געפארן.

איינמאל איז ער געווען אויפן ציון, ווען ער איז ארויס געקומען פון ציון האט ער געזאגט אז ער וויל שוין אהיים פארן, און מ׳האט אים געפרעגט וואס איז געשעהן? פארוואס ער גייט נישט צו די אכסניא, האט ער געזאגט אז ער האט געזעהן דעם ישמח משה שטיין און ער בענטשט דעם ציבור, ס׳קומען אידן פארן אויפן ציון, און ער האט געזעהן דעם ישמח משה שטייט און בענטשט ברכת כהנים, ער בענטשט אזוי ווי א כהן, ער בענטשט די אלע וואס זענען געווען אויפן ציון, וועגן דעם פארט ער גראד אהיים וויל ער וויל אהיים נעמען די ברכה, ער וויל זיך נישט אפשטעלן, איז ער אהיים געפארן, אבער עכ״פ ער האט אים געזעהן ווי אזוי ער שטייט און בענטשט דעם ציבור.[24]

דער ליסקער רב האט געזען פונעם ישמח משה דאס ענין נישט צו עסן קיין מצות נאנץ פסח, אויסער דער ערשטע נאכט.[25]

ס׳איז געווען א מורא׳דיגע מעשה ביים ליסקער רב, ס׳איז געקומען אמאל א איד א אריימאן, און דער ליסקא רב האט אים זייער מקרב געווען, האט עמיצער געפרעגט דעם ליסקא רב פארוואס ער איז אים אזוי שטארק מקרב, ס׳איז געווען עפעס אויסטערליש א מילתא דלא שכיחא, האט דער ליסקער רב פארציילט, ווען ער איז געווען א יונגערמאן האט ער באקומען חשק צו זיין ראש השנה אין בעלזא, געלט האט ער נישט געהאט, איז ער געגאנגען, און אזוי גייענדיג האט ער זיך מיט געכאפט ווי ער האט געקענט, שוין געווען ערב ראש השנה וועז ער איז אנגעקומען קיין לעמבערג, האט ער געהאט א געשוואלענעם פיס פון אזוי פיל גיין צופיס, ממש אזוי פיל איז ער געגאנגען, הכלל ס׳איז שוין ערב ראש השנה און ער איז נאך אין לעמבערג, האט ער פראבירט צו פרעגן ס׳פארט א וואגן קיין בעלזא, האט מען אים געזאגט יא נאך א שעה ארום, איז ער געגאגען פרעגן וועד ס׳פארט און אז ער וויל מיטקומען, האבן זיי געזאגט זייט מוחל און באצאלט א חלק, אבער ער האט נישט געהאט, האט ער מחליט געווען ער וועט גיין נאך געלט, נו ווי זאל ער גיין, איז ער געגאנגען אין די געשעפטן, בימים ההם אז מען איז געגאנגען נאך געלט, אמאל האט מען געגעבן געלט, אמאל האט מען געגעבן סחורה, מען איז געגאנגען אין א געשעפט, האט מען געקענט באקומען א נאדל, נאדיר א נאדל, דעם נאדל האט מען געקענט פארקויפן און עפעס באקומען, אזוי איז מען געגאנגען פון איין געשעפט צום אנדערן, מען האט געפרעגט ווילט איר סחורה אדער געלט, אזוי האט מען געגעבן, דער האט אים געגעבן א נאדל, דער האט אים געגעבן א שטיקל פאדעם, דער האט איהם געגעבן א שטיקל שמאטע, דא האט ער געזעהן אז די צייט ריקט׳ זיך, שפעטער איז אריין געקומען אין נאך א געשעפט, יענער האט אים אויך געוואלט געבן עפעס, אזוי האט ער געזעהן אז ער וועט דעם וואגן שוין נישט קענען מאכן, ער האט זיך צוויינט.

פרעגט אים דער איד וואס ווינסטו אזוי, זאגט ער, ער פלאגט זיך אזוי שוין א לאנגע צייט, אזויפיל געגאנגען צופיס, און ס׳איז ערב ראש השנה און איך האב נאך איין וואגן וואס פארט קיין בעלזא, און איך האב נישט צו צאלן, די גאנצע האראוואניע גייט לריק, דער איד האט אים זייער געשוינט, און אים געפרעגט וויפיל קאסט דאס, ס׳איז נישט געווען קיין גרויסע געלטער, נאר ער האט עס פשוט נישט געהאט, האט ער אים געזאגט איך געב אייך דאס גאנצע וואס פעלט, איך זעה איר זענט אזוי בצער, איך שוין אייך זייער, ער האט אים געגעבן דאס געלט, און ער איז געפארן קיין בעלזא. דער איד איז שפעטער געווארן א גרויסער יורד, ער איז געפארן נאך געלט, יעצט איז ער אנגעקומען דא צו מיר אויף שבת, זאל איך אים נישט מכבד זיין, ער האט זיך אויסגעדרייט צו דעם איד, אפשר געדענק איר די מעשה, זאגט ער אז יא.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן

רב מפורסם, השיב לו האדמו״ר זקני בעל ישמח משה זי״ע היה אומר במקום שאני סנדק ניכר הדבר בהילד.

24 ע״ בספר אלה מסעי מה שסיפר מרן רביה״ק בעל דברך משה ז״ל שהרה״ק רבי צבי הירש מליסקא זי״ע תלמידו המובהק של מרן הישמח משה היה נוהג בכל שנה ושנה לבא להשתטח על הציון הקדוש באוהעל ביום ההילולא, ואחר כך היתה דרכו להיכנס אל תוך העיר לקבל פתקאות מקהל החסידים שבאו להתברך מפ״ק, פעם אחת תיכף אחר צאתו מן הציון הקדוש שב לדרכו לליסקא מבלי הכנס העירה כדרכו, וכשנשאל לפשר הדבר השיב הרה״ק ואמר שראה את מרן הישמח משה עומד אצל הציון בידים פרושות ומברך את כל הקהל בכל מיני ישועות ובכן הרי ברכותיו שלו הם אך למחסור.

25 מנהגו של מרן הישמח משה זי״ע היה שלא היה אוכל כלל מצות בחג הפסח כי אם הכזיתים בשני לילות הראשונות.

וכן העיד בשמו תלמידו הגה״ק מליסקא זי״ע במכתבו שנדפס בס׳ דרכי הישר והטוב וז״ל: שוכט״ס לכבוד ידיד ה׳ וידי״נ ה״ה הרב המאוה״ג המפורסם כקש״ת מו״ה עמרם ישי נ״י ויהל אב״ד סערעניטש יע״א.

הנה אני שולח למעלתו נ״י את החטים של שמורה אשר היה לו אצלי, והנה מה ששאל מעכ״ת בענין הנהגת אכילת מצה, הנה הרב הגאון מאוהעל [הישמח משה] זצ״ל ידעתי בבירור גמור שלא אכל מצה רק בב׳ לילות של החג כזיתים כפי המבואר בשו״ע או״ח, והרב הגאון מאונגוואר [מהר״ם א״ש] זצ״ל הוא אכל גם בשבת ויו״ט, לפי שרצה לקיים סעודת שבת ויו״ט בפת, הגם שמסתמא גם זה לא אכל רק לצאת ידי חובתו ולא יותר, ע״כ בזה כל הרוצה לבחור יבחר, אם לנהוג כפי שנהג הרב הצדיק מאוהעל או כפי הרב הצדיק מאונגוואר, אבל שלא לאכול בחול המועד בוודאי הוא ראוי ונכון לנהוג כן, כן נראה לדעתי הקלושה, עכ״ל.

מרן בעל הדברי חיים מצאנז לא היה דעתו נוחה ממנהג זה שמבטל מצות עונג יו״ט, וכתב לנכדו של הישמח משה הרה״צ רבי ירוחם מטאראנא (בנו של הגה״צ רבי משולם זלמן בן הגה״ק בעל האר״ דבי עילאי זי״ע) שיפסיק מלנהוג כן, וז״ל: "מכתבו (נדפס בהוספות לתשובות דברי חיים ח״א): בנידון מנהגו שלא לאכול מצות ולא שום תבשיל בחג המצות, הנה לא נכון הדבר כך בזמנינו שהדור חלש, ויש שמכך בוטל שמחת יו״ט, ולכן אל יעשה... בוודאי מחוייב להתיר לו תיכף, והשם הטוב ישמרהו ממשהו חמץ".

ובס׳ שולחן נגד צוררי וכן בס׳ בישישים חכמה מובא מעשה שהיה הרה״ק ר׳ משה יוסף מאוהעל (בן מרן הייטב לב) שהתנהג כמנהג זקינו הישמח משה זי״ע שלא אכל מצה כל ימי הפסח, ובהיותו בבית חותנו הרה״ק ר׳ דוד מקשאנוב זי״ע ג״כ נהג חומרא זו, ונסע לזקינו הק׳ מצאנז זי״ע, ובעת שישב אצל שולחן זקינו בצאנז הביט הרה״ק בסוף הסעודה ואמר שהרב מאוהעל יברך ברכת המזון, וכששמע זאת הרה״ק ר׳ משה יוסף רץ ליטול ידיו ואכל מצה ובירך. וביו״ט האחרון אמר הה״ק מצאנז עוד הפעם שהרב מאוהעל יברך, וכבר לא הי׳ לו פנאי ליטול ידיו, וכך נתוודע הרה״ק מצאנז שהוא מחמיר על עצמו ואינו אוכל מצה בכל ימי החג, פתח הרה״ק ואמר: שמע כל ז׳ ימים אכילת מצה בפסח רשות, אמור לי "רשות של תורה אצלך דבר קטן וקל" ואמר לו שיבטל מנהגו הקדום, וקיבל עליו לנהוג כן.

ובס׳ תהלה למשה (שם) מביא שבשנותיו האחרונים שינה הישמח משה מנהגו, והתחילו לאכול מצה בכל ימי החג.

וכן נכדיו רבותינו הק׳ אכלו מצות כל ימי החג, ואצל מרן הייטב לב זי״ע לא הי׳ אצלו שוה זה, כי לפעמים עשה כמנהג זקנו הק׳ בעל ישמח משה זי״ע שלא לאכול רק הכזיתים בלילי פסח, ולפעמים אכל מצות כל חג הפסח אבל נכדו מרן הקדושת יו״ט זללה״ה אכל מצות כל ימי החג, רק אם אירע שהחטים לא היו נראים בעיניו אזי לא אכל מצות רק בלילי פסחים.

ובהזדמנות סיפר פעם מרן רבינו הק׳ בעל דברי יואל זי״ע שכאשר שאלו את הרה״ק מליסקא ז״ל למה הוא נוהג לא לאכול מאחר שרבו הישמח משה שינה מנהגו בסוף ימיו, והשיב שמה שראה בעצמו הוא נוהג אחריו, ולא מה שהוא שומע מאחרים ולא ראה בעמו עיניו.אמנם בזמירות ד״י הביא שמרן רבינו זי״ע סיפר שבסוף ימיו הפסיק הישמח משה ממנהגו ואכל מצות כל ימי הפסח, אמנם הרה״ק מליסקא זי״ע אמר שהוא אינו עושה רק כמו שראה בעיניו את רבו הישמח משה עושה, ולא הפסיק ממנהגו.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א אודות

הגה"ק רבי מאיר נתן האלבערשטאם זי"ע

יומא דהילולא ט"ו מנחם אב

דער דברי חיים האט געהייסן שרייבן אויף די מציבה פון זיין זון רבי מאיר נתן 'נכד החכם צבי'.

כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל אז דער דברי חיים האט געהייסן אויפשרייבן נכד החכם צבי, ווייל ווען די חיצונים הערן דעם נאמען פונעם חכם צבי אנטלויפן זיי.[26]

בנוגע די מעשה מיט די מגיפה וועו רבי מאיר נתן איז נפטר געווארן, עס איז דעמאלטס געווען א מגיפה אין גאליציען, אין ייטב פנים איז דא א תורה וואס ער האט געזאגט ראש השנה נאך אלס רב אין גארליץ, אז עס איז געווען א מגיפה און ער איז ניצול געווארן.[27]

כ'האב אבער געהערט פון ר' אברהם וועריצבערגער ע"ה וואס ער האט דאס געהערט פון זיין שווער אז ווען ער איז געווען אין סיגעט אויף ראש השנה איז געקומען א איד פון גארליץ קיין סיגעט, יענער איז שוין געווען אן עלטערער איד, האט יענער דערציילט אז ער איז אמאל אהיימגעקומען שפעט אויפדערנאכט אין שטאט, און ער האט געדארפט אריבערגיין דעם בית החיים, האט ער ארויסגעהערט קולות פון בית החיים, האט ער זיך זייער דערשראקן, ער האט אבער געמוזט אריבערגיין, וועו ער איז געקומען נענטער האט ער דערקענט די שטימע פונעם רב, דער ייטב לב וועלכער איז דארט געווען רב, ס'איז אים געווען זייער אויפפאלענד, וועו ער איז געקומען נענטער האט ער באגעגענט דעם ייטב לב, ער האט געזעהן ווי ער איז מקיף דעם בית החיים איינער אליין אינמיטן די נאכט, און ער האט איהם דערזעהן האט ער אים געזאגט "כאפ זיך אן אין מיין גארטל און ס'וועט דיר גארנישט פאסירן".

דער ייטב לב איז ארומגעגאנגען דעם בית החיים מיטן שטעקן און ער האט געשריגן (דער ייטב לב האט געדעדט מיט א שטארקן גאליציאנער ר"ש) "ארויס פון מיין שטאט! ארויס פון מיין שטאט!", און דער איד איז מיטגעגאנגען ארום דעם בית החיים.

וועו ער האט געענדיגט אפאר מאל אזוי מקיף זיין דעם בית החיים האט ער איהם געזאגט "דאס וואס דו האסט יעצט געזעהן, השמר והזהר אז דו זאלסט דאס וויטער דערציילן, זאלסט וויסן ס'איז בנפשך".

האט דער איד דערציילט אז ער האט מורא געהאט צו דערציילן די מעשה, דער רבי האט איהם געווארענט, נאר יעצט אז ער איז שוין אן אלטער איד, און ער זעהט אז ער וועט שוין נישט זיין לאנג אויף דעם עולם, האט ער שוין נישט קיין מורא צו דערציילן יעצט די מעשה וואס ער האט מיטגעלעבט.

רבי מאיר נתן'ס רביצין איז געווען די טאכטער פון רבי אליעזר'ל דזיקובער, זי איז אריינגעקומען נאך די שבעה צום צאנזער זיידן, האט דער צאנזער זיידע איר געזאגט 'דו ביזסט א יונגע פרוי און דו דארפסט נאכאמאל חתונה האבן'. האט זי אנגהויבן זייער צו ווייגען. כ'האב געהערט אז זי האט געזאגט פארן דברי חיים אז דער שווער האט נישט געקענט דעם זון.

וועו זי איז אהיים געפארן האט איר דער פאטער רבי אליעזר'ל דזיקובער אויסגעפרעגט יעדעס קלייניגקייט יעדע אייניגע פרט האט ער געוואלט וויסן. שפעטער וועו ער האט זיך געטראפן מיטן צאנזער זיידן האט ער אים געפרעגט "מחותן, ווי קען מען דינען דעם אייבערשטן מיט אזא רציחה?!".

כ'האב געהערט אז דער דברי חיים האט געזאגט וועו רבי מאיר נתן (הגה"ק רבי מאיר נתן ז"ל בנו השלישי של מרן הק' מצאנז וחתנו של הגה"ק רבי אליעזר מדזישקוב) **איז אוועק, כ'האב אים אריינגעזעצט צווישן צוויי ידידים, צווישן רבי אלימלך רודניקער און דער קאמינקער רב.**[28]

אמאל האט זיך געחלום'ט דער גארליצער רב אז ער זעהט דעם ברודער רבי מאיר נתן, ווי אזוי ער גייט אנגעטוהן מיט א שיינעם הוט, און א שיינע בעקיטשע, נאר ער איז נישט געגאנגען מיט שיך. האט ער עס פארציילט פארן פאטער, האט דער דברי חיים אנגעהויבן צו קרעכצן, און האט געזאגט, אז ער איז יונגערהייט אוועק, ער האט זייער פלייסיג געלערנט, נאר ער איז ווייניג געגאנגען נאך געלט, וועגן דעם האט ער פאר זיך טאקע געמאכט שיינע מלבושים, נאר שיך האט ער זיך נישט געמאכט, ווייל ער איז ווייניג געגאנגען נאך געלט.

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן

---

26 עיין בס' עדות ביעקב מש"כ בנו היעב"ץ וז"ל: "וכן היה אהוב לכל העם מקצה, עם שהיה יראוי ומאויים ואימתו מוטלת עליהם כמו איש אלקים קדוש, וקנא קנאת ה' צבקות תמיד", עיי"ש.

ועיין בס' חמדה גנוזה (ח"ב עמ' ל"ז) סיפור נורא איך שבעה"ב א' מתושבי העיר אמסטערדאם רצה להרוג את החכם צבי ר"ל מחמת גודל תקיפותו, עיי"ש באריכות.

וידוע מ"ש מרן רבינו ז"ל בס"ג שנת תשט"ז (פר' וארא ד"ה ונפלאים ומבהילים) על בנו של החכם צבי ה"ה הגה"ק מהר"י עמדין ז"ל שהלך בדרכיו, ומסיים ע"ז: ואנו ממשפחתנו ומיו"ח מקנאי קנאת ה' וכו', עיי"ש דברות קודש מלהבות אש.

ואגב עיין בס' שיח זקנים (ח"א) מביא בשם הרה"ק הקדושת ציון ז"ל שהרה"ק מצאנז היה רגיל לספר שפע"א שלח החכם צבי לשרוף בית הדפוס באמסטערדאם כי הדפיסו ספר של מינות שהוא נתן עליו הסכמה בטעות, וע"כ החליטו להרגו רח"ל, והסוררים שלחו בחור א' בשם אנטשיל מאיר שישליך את הגאון החכם צבי לים רחמנא לשיזבן, וכשהגיע לידי החכם צבי נבהל ממנו, והתוודה לפניו על כוונתו, והחכם צבי הבטיח לו עשירות עד סוף הדורות, והוא היה השר ראטשילד.

ועיין עוד בסו"ס אהל אברהם דף כ"ז: (תולדות הרה"ק רבי אביש מפראנקפורט זצ"ל) מעתיק מכתב שכתב מרן הק' מצאנז זי"ע להשר הגביר ר' יעקב ראטשילד מעיר הבירה וויען שישתדל עבור יהודי אחד שרצו לשפטו בעונש כבד, וזלש"ק: "...ידוע למר כי כל ברכת החשיבות והעשירות שלכם, נמשך מדורי דורות אשר אם זקן שלכם נתברך מפ"ק זקיני הרב גאון עולם ורשכבה"ג מרן החכם צבי ז"ל, ואני מנכדיו מכמה צדדים, ולעולם לא בקשתי מכבודו שום טובה או גמול, רק כדי להחיות נפש מישראל שהוא כאילו קיים עולם מלא, הנני מבקש שיבוא אל שער המלך, ובחשיבותו יפעול עבור האיש, ותחשב לו לצדקה עד דור אחרון..." עיי"ש.

27 עיין שם שמאריך בענין שהקב"ה מטיב עם ברואיו בזכות מה שעתידים להטיב מעשיהם והקב"ה מצרף לזכותם גם מה שעתידים לעשות מצוות ומעש"ט, עיי"ש באריכות, ומסיים שם בזה"ל: "דרוש זה אמרתי בגארליץ בראש השנה אחר שנה שהיתה בו מגיפה ר"ל, ובחמלת ה' נצלנו, נודה לאלקינו שהחיינו וקיימנו הוא עשנו ולו אנחנו", עכ"ל.

28 בס' ארזי לבנון (מהרה"ח ר' אלימלך אלעזר אהנבערג ז"ל) כ' ששמע בעצמו מפ"ק של הרה"ק מגארליץ זי"ע אשר זמן קצר אחר פטירת אחיו הרה"ק רבי מאיר נתן, אמר אביהם מרן הק' מצאנז בזה"ל: איך האב איהם אריינגעגעבן צוויישן מיינע גוטע פריינד רבי שלום (מקאמינקא) און רבי מיילעך (הודניקער) זי"ע. וכן עיין בספר דברים ערבים (אות כ"ח) שכשהרה"ק מרודניק שבת בעיר צאנז הלך מרן הק' מצאנז לסעודתו בסעודת מלוה דמלכא, עיי"ש עוד.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי סענדר'ל קאמארנער זי"ע

יומא דהילולא כ"א אב

רבי סענדער'ל קאמארנער איז געווען א ברודער פונעם עטרת צבי, ער ליגט אין אוהעל, אינעם אוהל פונעם זיידן ז"ל דער ישמח משה.[29]

זיין זוהן רבי אייזיקל קאמארנער איז געווען אין אוהעל ביים זיידן ז"ל דער ישמח משה,[30] **און דער ישמח משה האט אים געגעבן אן הסכמה אויפן ספר עשירית האיפה (פירוש על התורת כהנים שהו"ל בשנת תקצ"ח),**[31] **און ער שרייבט דארט 'לכבוד אביו הטמון פה'.**[32]

ס'איז דא א מעשה פלא מיט רבי סענדער'ל אין סיגוט, דער טשימפער רב (הג"ר משה דוד עסטרייכער ז"ל) פלעגט פארציילן די מעשה (והיא לו נדפסה בהקדמה לספרו שו"ת תפארת אדם חלק א').[33]

רבי סענדער'ל קאמארנער איז נסתלק געווארן אין אוהעל, ער איז געווען אונטערוועגנס און ער איז אוועק אין אוהעל, דער ישמח משה איז געווען דארט רב האט ער אים מספיד געווען, כ'וויס נישט וואס ס'איז געווען עפעס א צרה איז געווען דעמאלט אין שטאט, צי עפעס א גזירה, און דער ישמח משה האט געזאגט ביים הספד היות ס'איז אן עת צרה זאל ער זעהן עס אויסצוארבעטן, און דער גוף פון ר' סענדער'ל קאמארנער האט זיך געשאקלט.[34] **און דער ישמח משה האט געבעטן, מ'זאל עס נישט מפרסם זיין, ווייל היות דעמאלטס האט די רעגירונג געוואלט ארויס געבן א געזעץ אז ווען איינער ווערט נפטר זאל מען אים נישט מקבר זיין, ביז אפאר טעג שפעטער, ווייל אמאל האט פאסירט... און דא זעהט מען דאך... אז ער לעבט נאך, האט מען עס געהאלטן בסוד.**

זכותו הגדול יגן עלינו
ועל כל ישראל אמן

---

29 בתוך האוהל הקדוש לשמאל הישמח משה מונחת מחברתו הרבנית הצדיקת מרת חי' שרה ע"ה (בת רבי ניסן, נפטרה ער"ח ניסן שנת ת"ר). ולשמאל קברה של הרבנית בהפסק כמה אמות, סמוך להכותל נטמן הרה"ק רבי אלכסנדר סענדר מקאמארנא זי"ע (ב"ר יצחק אייזיק מסאפרין, נסתלק כ"א מנחם אב תקע"ח לפ"ק).

30 בס' שלשלת קאמארנא (אות ל"א, בשם כתבי שם) מסופר דבעת שבא הרה"ק הנ"ל ליקח הסכמה ממרן הגה"ק הישמח משה ז"ל, אז היה הישי"מ חולה שוכב על מיטתו, ובשבת קודש לא בא אל שולחנו רק מרן הגה"ק הייטב לב ז"ל ישב עם הרה"ק מקאמארנא ז"ל בצוותא חדא, ובסעודת שחרית שלח הישי"מ לקרוא את הייט"ל . ואמר לו שיכבד את הרה"ק מקאמארנא בתורה, וכיבד אותו ולא רצה לומר, וקרא הישי"מ ושאל מה אומר, והשיב שאינו רוצה לומר, ואמר לו שיפציר בו שיאמר ולא הועיל, עד שבפעם השלישי שאול אותו מה טעם, והשיב לו, כבוד תורתו (הוא הייט"ל) יאמר, מצינו שאמרו חז"ל (מגילה יד:) ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבי חולדה הנביאה, אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה, כבוד תורתו הוא קרוב יאמר תורה, חזר הישי"מ וקרא את הייט"ל על מה שאמר, וסיפר לו, ונתבהל הישי"מ ועמד ממיטתו ואמר, מנין יודע זה הצדיק שורש נשמתי, ומזה נתגלה להעולם ששורש נשמתו הקדוש מירמיה הנביא ז"ל, והייט"ל אמר ששורש נשמתו מחולדה הנביאה, ע"כ [וכ"ה בספר עבודת עבודה, טאהש, סיפורי קודש ח"ב עמ' רמ"ח].

וכעי"ז סיפר מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל, שבעת שביקר הרה"ק הנ"ל אצל מרן הישי"מ בעיר אוהעל ושבת שם את שבתו, ובליל שבת קודש בא הרה"ק מקאמארנא לשולחנו הטהור של הישי"מ, ומרן הישי"מ לא היה אז בבריאות ונכדו מרן הייט"ל היה בבית המדרש, וכיבד הייט"ל את הרה"ק מקאמארנא שיאמר דברי תורה, וסירב הרה"ק מקאמארנא לומר דברי תורה באתריה דמר, באומרו במקום ירמיה האיך חולדה מתנבא, והתבטא הרה"ק מקאמארנא על הישי"מ "במקום ירמיהו" [כ"ה בס' הגה"ק בעל ישמח משה עמ' צ"א, ס' גדולת יהושע ח"ב עמ' ל"ט, ועי"ע בדברי יואל פ' במדבר עמ' פ"ו, "שמעתי מפי מגידי אמת שאמר שהוא עצמו היה ירמיהו הנביא, אבל זאת לא שמעתי מפי אאמו"ר זלה"ה", וכעי"ז בקונטרס תהלה למשה "שמעתי שאמרו עליו צדיקי דורו כי הוא ניצוץ ירמיה הנביא, ויש אומרים שאמר הוא בעצמו", ועי' בס' גדולת יהושע ח"ב עמ' ל"ט, ואכמ"ל].

31 ויש לציין מה שסיפר האדמו"ר מטאהש זצ"ל בס' עבודת עבודה שהרה"ק מקאמארנא נסע לגאוני וצדיקי הדור לבקש הסכמה על ספרו עשירית האיפה, וביניהם היה אצל מרן הישמח משה והגיע לאוהעל על שב"ק, והוא כתב לו הסכמה בעש"ק, ובמוצש"ק הוסיף על התוארים בההסכמה 'מעשהו נורא', וסיפר מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל שתיבות אלו "מעשהו נורא" הוסיף מרן הישי"מ אחרי ששמע שהרה"ק מקאמארנא ידע שורש נשמתו, וכעובדא המובא בהערה הקודמת, והיה נראה בכתב ההסכמה שתיבות אלו הוסיף מרן הישמח משה אחרי כן בין השיטין בכתב ידו הק' [כ"ה בס' תפארת יואל ח"ב, כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, וכן סיפר כ"ק אדמו"ר מטאהש ז"ל ששמע כן מפי מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל שראה הכת"י של ההסכמה הנ"ל, ועי' בס' עבודת עבודה פ' מטו"מ, וכעי"ז בס' מבאר הצדיקים מפי הגה"צ ר' שמואל בראך זצ"ל אבד"ק נאנאש].

32 וז"ל: "דברי המדבר בצדקה לכבוד התורה ולכבוד נשמת הצדיק הרב הגאון אבי המחבר אשר ספון וטמון פה עירנו, ישמח צדיק בגן עדן בפריו פרי צדיק".

33 וז"ל שם: שמעתי מפי מגידי אמת שהה"ק ר' סענדר'ל נתכבד פ"א בקריאה של חיבה על שבת לעיר סיגעט ומשם לק"ק אוהעל, ובעת שהי' בשבת בסיגעט הי' עולם גדול על שב"ק, ובליל שבת בא הגאבדק"ק סיגעט (זה הי' קודם שבא לשם הגה"ק בעל ייטב לב והי' ג"כ גאון גדול) ג"כ לשלחנו, וישב בראש השולחן אצלו, וכעת שנתנו הרוטב נפל זבוב להקערה, ולקח כף וזרק הזבוב לחוץ וכו' והרב האבדק"ק שם אמר 'נא חילול שבת', והשיב הה"ק הנ"ל מסתמא אם בא הזבוב לכאן על שולחן הזה הי' צריך לתיקון, וצעק הגאב"ד חלילה זה הוי חילול שבת ממש, ונתרגש הה"ק ר"ס הנ"ל ואמר כאן אנחנו על הדרך אי"ה באשר נהי' בביתי בעזה"י אז נתחשב עמו, ואמר הרב אנחנו מקווים כי לא יזכה לבוא לביתו בחיים, ואמר הרה"ק ר"ס א' מבניו של הרב אבד"ק ישתמד א"ע ר"ל, ואז תומ"י ברכו בהמ"ז ונתפרדו איש מעל אחיו. ובשבוע הבא באו מעיר אוהעל לקראתו ונתנו לו חדר מיוחד, ושם הי' ל"ע מזיקים, והגבאי והמשמשים לנו בחדר אחר. פתאום שמעו קול צווחה ורצו במרוצה ומצאו אותו שכבר נחלש מאוד ונתעלף, רק זאת אמר חבל לי על בעה"ב, אם הי' אומר לי קודם הייתי יכול לגרשם מכאן ואז הי' טוב לו וגם לי, אבל בלי הכנה בפתע פתאום לא הי' יכול לגרשם, ונסתכן ומת שם ונקבר בעיר אוהעל, כך שמעתי [ונראה שפגעה בו קללת חכם אב"ד הנ"ל, ע"כ הסבו מן השמים שלא יוודע לו].

אח"כ ברבות הימים נסתלק אבדק"ק סיגעט הנ"ל, ונתקבל לשם הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע, ויהי כי ארכו הימים, פתאום נשמע קול שא' מישראל אדם נכבד איבד א"ע לדעת ר"ל, ואמר הגאבדק"ק הייטב לב שרוצה להספיד אותו, ורננו כל העיר הלא מאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעוה"ב, ובשעת ההספד אמר הייטב לב ידעתי כי תמיה בעיני כל העולם על אשר אני מספידו, אמנם אספרה נא מעשה ה' כי נורא הוא, ואז סיפר המעשה הנ"ל. והוסיף הנה בני הרב האב"ד הנ"ל היו איזה אחים ביחד ומתו כולם, ולא נשאר רק אחד, ואותו האחד הנשאר בא אלי, וסיפר לי כל המאורע הנ"ל, ואמר שכל זמן שהי' איזה אחים יחד, אמרנו כל אחד ידחה את היצה"ר לאחיו כי לא אמר דוקא עלי, וכן הי' כי באה להם מחשבת פיגול מחשבת שמד ר"ל, ודחינו כ"א שילך לחבירו ובזה נצלנו קצת, אבל עכשיו כולם מתו ולא נשאר אך אחד, וידעתי כי א"א לי לעמוד נגדו, ובכל עת הוא מרגיש מחשבת פיגול כנ"ל, וא"א לסבול ע"כ הוא שואל ומבקש שאלה אם יהי' ח"ו עת אשר יראה כי כלתה אליו הרעה ח"ו האם מותר לו לאבד א"ע לדעת שלא ישתמד ח"ו עצמו ושלא יהי' ח"ו חילול השם גדול שכן רב גדול יעשה זאת וכו', ואמרתי לו כי אם יראה כי כלו כל הקיצין ולא יהי' לו עצה כלל מותר עפ"י הלכה, וכן עשה, א"כ אדרבה הוא קדוש ישראל שמסר נפשו על קידוש השם וכו', עיי"ש נוראות.

34 בס' עשר קדושות (מערכת ד' אות ח) הביא מכת"י מגילת סתרים מהרה"ק מהרי"א מקאמארנא ז"ל אודות פטירת אביו הרה"ק רבי סענדר ז"ל: ובשעה שגופו היה מונח על המיטה, אמר לו הצדיק מאוהעל (בעל ישמח משה) שיתפלל על איזה גזירה לבטלה, ונזדעזע (רבי סענדר) שני פעמים כמו בחיים חיותו, שכן היה דרכו באימה ופחד.